

COMMENTATIONUM
IN AËTHI AMIDENI MEDICI
ANEKΔOTA
SPECIMEN PRIMUM,

SISTENS

Libri ix:ni Cap. XLI:mum.
ΠΕΡΙ ΑΣΚΑΡΙΔΩΝ

QUOD

CONS. EXPER. FACULT. MED. IN ACAD. IMP. ABOËNSI,
PRÆSIDE

GABR. BONSDORFF,

Phil. & Med. Doct. Anat. & Physiol. Prof. Publ. & Ordin.
Præs. Imp. Coll. Med. Fenn. Ord. Imp. de St. Wolod.
in IV:a Cl. Equite

PRO SUMMIS IN MEDICINA HONORIEBUS

Publicæ censuræ submittit

JOHANNES MAGNUS A TENGSTRÖM,
Hist. Nat. Docens.

In Auditorio Medico die XX Junii MDCCCXVII.

h. a. & p. m. s.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS

PRÆFAATIO.

Artem Machaoniam, non minus ac reliquas Scientias & Artes liberales fere omnes, immortalibus Grajorum ingenii prima iua debere si non elementa, attamen incrementa præcipua, formam luculentam & systematicam, lumen denique elegantissima decusque eximium, quibus per secula bene multa plerisque se commendarunt orbis terrarum populis hodieque commendant, omnibus, quibus annales anteactorum temporum evolvere & perscrutari contigit, in confessu est. Ea itaque, quæ per Orientem, apud Babylonios, Persas, Indos, Sinenses &c. in Phœnicia & Ægypto, immo per Occidentem quoque, in ipsa Romana gente, Græcorum æmula & imitatrice, barbaras omnino Nationes ut taceamus, in Scientiis quibusvis solidioribus tractandis gesta & litteris mandata sunt, si ad auream præclaræ Hellados ætatem referas, tantilla sunt exiguae adeo momenti, ut cum hujus inventis plurimis, sollertiafimis observationibus & accuratisimis disquisitionibus comparata attentio- nem cultioris ævi, quo jam vivimus, vix ac ne vix quidem mereantur.

Esto, in Græcarum Civitatum incunabulis pusilla quoque fuisse Scientiarum initia, lentosque aliquamdiu earumdem progressus; emollitis vero sensim moribus, constitutis populorum legibus juribusque, astuta denique civium libertate, honori-
busque

busque & præmiis larga manu illis concessis, qui Musis litarē Litterasque & Artēs secundis auspiciis præ ceteris colere agresi sunt, subito mirumque in modum excrevit per universam pene Græciam, in Athenensi vero Republica præsertim, bonarum omnium Artium tum temporis mercatura & metropoli, numerosa optimorum ingeniorum progenies, spatiōsissimos Litterarum quarumvis & Sapientiæ omnis humanae campos rapidis strenue pervagata gradibus, lucem insimul claram & uberrimam futurorum seculorum junctis & felicioribus flūdiis præferens.

Arripit sibi hanc laudem præ aliis fere omnibus Scientia Græcorum Medica, quam tanto coluerunt successu, tot ditarunt novis inventis, tot explicuerunt acutissimis & saluberrimis præceptis, eximiis immortalibusque scriptis, ut ad illorum recludendos thesauros certatim olim confluxerint, hodieque ultro recurrant, quotquot supra vulgus sapere & ad solidam Disciplinæ salutaris cognitionem demum pertingere e re sibi duxerint. Luctabatur quidem diu multumque diva hæc Scientia, & quidem per ævum omne sic dictum *Heroicum*, Diis, Dæmonibus, hierophantis & præstigiatoribus variī generis undique oppletum, cum innumeris superstitionibus, incantamentis magicisque artibus, quarum ope vel Divorum auxilia, præter statas Naturæ leges, quasi ex machina provocari posse, vel saltem remediiorum naturalium medicatricein vim insigniter augeri & confirmari certo certius sibi persualit rudis horum temporum simplicitas, quamque in dies sovit tan vilium empiricorum infacia, qui, neglecto omni Naturæ & morborum cognoscendorum studio, totam medendi artem poluisse videntur in mera variorum magis minusue idoneorum pharmacorum promiscue congesta farragine, quam pia fraus avaritiaeque fatidicorum Flaminum & Sacerdotum, quos ex secretis suis formu-

formulis, signaturis aliisque ejusdem surfuris mysteriis quæsum facere haud puduit.

At profligavit tandem, dispersit saltem, nova sensim per orbem diffusa Scientiarum lux has superstitionum nebulas, Philosophosque & Medicos simul allexit ad arcana Naturæ adyta avidis referanda manibus, ad fabricam & functionum naturallium corporis humani tam indeolem quam harmoniam & agendivim, ad morbotum rationem causasque & medicaminum propositorum efficaciam, observationum multiplicium & pertinacissimæ experientiæ ope, accuratius cognoscendas & definendas, & ad certas denique in curandis morbis constituendas leges regulasque; quarum plurimas & hodienum sibi constare & in Medicorum Scholis in honore haberi novimus.

Principem inter hos Scientiæ Medicæ in Græcia Statores locum sibi vindicat *Aesculapiidarum*, s. posteriorum *Aesculapii* inclyta Familia, per plura secula in *Peloponneso*, & præsertim in insula *Cori maris Hægæi*, peritia sua in praxi Medica tractanda multum longeque celeberrima; e qua oriundi *VII HIPPOCRATES*, & in his præ reliquis magnus ille *HIPPOCRATES II*, *Heraclida* & *Phænaretes* filius Olymp. LXXX, I a) (460 a. ante Chr.) natus, una cum pluribus nepotibus & asseclis, de Medicina constituta & in Scientiæ formam redigenda immortaliter meriti sunt. Cum enim toti in eo versarentur, ut nobilem Artem e Templorum arcanis penetralibus, mythisque fabulis & nugis prædecessorum inanibus explicatam in vitæ communis usum liberam

a) Cfr. H. BOERHAAVE *Meth. Studii Med.* ed. A. v. HALZER, pag. 814 seqq. & hujus *Bibl. Med. Pract.* T. I, p. 29 seqq.

beram atque honestam educerent, præceptaque Medica eorum sciendi avidis ultro & aperte traderent, genuinam ejus emendandæ & perficiendæ viam, divino quodam quasi afflato e-docti, ingressi sunt, experientiae scil. in morbis eorumque symptomatibus & crisiis tam dignoscendis, quam dijudicandis, persequendis & coercendis, potissimum inhibendum esse & ore & scriptis urgentes, nil valere lubricas traditiones a majoribus, naturæ parum curiosis, acceptas, nec frivolas medicastrorum & circumforaneorum iatroliptarum doctrinas, nec systematicorum vel eruditissimorum subtilissima philologemata & commenta, ventosa quamvis loquacitate proposita, contra observationum accurate institutarum indubia effata, aæquoque ex his demum diligenter & undique collectis, attente inter se collatis impigraque opera & sine omni partium studio examinatis, tutissima demum eruenda esse principia, sola ad constituentiam veram naturæque humanæ analogam Scientiam Medicam idoneam.

Circulum vero, quem res humanæ universæ habere solent, & ipsa e tutela *Hippocratica* vix egressi experiri necessæ habuit. Pronum namque erat dudum velox & mobile Græcorum ingenium, novarum opinionum vertigine hue illuc continuo agitatum, ad dialecticas varias disceptationes & captiosas subtileisque de natura, de causis finibusque rerum quæstiones instituendas magnaue cum animorum contentione verandas, quæ sine mora in Medicorum cœtra illatae simplicem & modestam magni HIPPOCRATIS medendi rationem cito oblivioni & contemptui tradiderunt, ejusque loco substituerunt Medicinam, ad variarum Sectarum Philosophicarum ingeniosas hypotheses contortaue & aculeata sophismata totam quantam compositam, ratiocinando potius & divinando quam experiendo effictam & conflatam, cui satius erat omnem Scientiam Medicam, immo totam.

totam Naturam, testuantisphantæ ope, ex solis rationis principiis & speciosis plurimis, at temere & precipitanter nimis insinuatis conjecturis, (quæ veritatis investigandi lubrica adminicula, optimo hancquam confilio, recoxerunt plures sequentium temporum Scholæ Philosophicæ), *a priori* construere, quam longiori illa ac magis salebrosa experimentorum via lente ad verum falso distinguendum festinare. Solent Autores Medici abstruso-spinosoque hujuscemodi delectati docendi & disputandi genere *Dogmaticorum* communi nomine venire, quamvis varie plerumque inter se dissenserint, prout vel *Platonicorum*, vel *Stoicorum*, vel denique *Peripateticorum* &c. varia sentiendi & dicendi ratio ipsis præ reliquis arridebat; nitentibus contra aliis, partim experientiæ, ut plurimum vero philosophantis rationis consulendo dictamina, vel ad medianam *Empiricos* inter & *Dogmaticos* ingrediendam viam, quam Scholam *Methodicam*, cui affinis erat sic dicta *Pneumatica*, appellare solenne est, vel ad *Ecclesiasticam* quandam, etiam *Epi-syntheticam* & *Hæticam* dictam, docendi methodum amplectendam, decerpendo ex quolibet systemate & in unam quasi telam contexendo, quæ veritati proxima & convenientissima cuique viderentur.

In tanta ingeniorum, opinionum & systematum diversitate bellisque omnium fere in omnes, insigni cum rei Medicæ detimento per universum orbem Medicum stœvientibus, prodidit tandem secundo post Chr. seculo alter Medicorum Græciæ Coryphaeus CLAUD. GALENUS, Pergami in Asia minori natus, & ingenio & doctrina multiplici abundans, Philosophicarum rerum consummatisima scientia clarus; qui, quo inter se valde differentes & a recto tramite aberrantes Sectas reconciliaret, divi *Hippocratis*, quem futilis nempe empiriæ nota maculatum alto supercilio contemnere protervi novarum Scholarum & hypothe-

pothesium machinatores fere omnes dudum cooperant, memoriā praeceptaque denuo excitavit, visim Naturae & Veritatis, qua ille ad Scientiam Medicam & excolendam & excercendam contenderat, magnopere discipul's commendavit, quæ post ipsum in Medicina vel detecta, vel accuratus definita & composita, vel alias præclare gesta erant, in unum contulit suisque insigniter auxit, haecque omnia demum in systematis formam, ad principia & Scholæ Hippocraticæ, & Philosophiae tam Aristotelicæ, quam potissimum lecutus est, & Platonicæ interdum, quam & probe calluit & in deliciis habuit, magna cum arte ac eruditione in perplurimis quæ adhucdum supersunt scriptis adornare aggressus est, tumidior interdum & redundans, in repetitionibus nimis, summo tamen jure & sui ævi & sequentium temporum consecutus admirationem ac immortales laudes b).

At instabant jam secula occasum, caliginem & iniqua fata quibusvis ominantia Litteris Scientiisque, atra longaque barbariei nocte sensim obtegendas, cuius tenebris & Ars Medica demum involuta est, partim astrologicis & theosophicis harolantis Orientis incantationibus, amulefis ceterisque portentis in sacraria ejus inventis, partim *NeoPlatonicorum* frivolis & canoris nugis, spinolis dicendi formulis magicisque variis lufibus & scurrilibus technis adeo deformata ac dehonestata, ut Scientiæ nomen, qualis denique in scriptis fastisque litterariis Medii sic dicti ævi conspicitur, haudquam mereatur. Scriptorum itaque post GALENUM vel maxime celebrium præcipua laus in eo veriatur, quod vestigiis tanti viri infiterint, quod ex ejus & aliorum antiquorum Medicorum libris ea in suos

con-

b) Cfr. A. v. HALLER I. c. pag. 228 seqq.

congesserint, quæ alias per injuriam temporum ad nostram
haud pervenissent notitiam; quod observationes varias *Anato-*
micas, Chirurgicas & Pathologicas, in praxi Medica non' om-
nino negligendas, ex suo hic ibi insperlerint ingenio, & quod
hacce sua laudabili certe industria properanti & minanti jam e
longinquæ Scientiæ Medicæ ruinæ aliquamdiu saltem obste-
rint *c.*

Inter

- c) Qui plura quam quæ nos, per summa duntaxat eundo
capita, de Scientia Græcorum Medica ejusque variis epi-
ochis, præfationis loco hic attulimus, nosse voluerit, consulat
quæ hac de re uberior & præ aliis studiose disserit erudi-
tissimus CURT. SPRENGEL in suo *Versuch einer pragmati-*
schen Geschichte der Arzneikunde, 2:te Aufl. 4:ter, 5:ter,
6:ter Abschn. passim, I. E. CLERC *Histoire de la Medicine*
(quæ fata Scientiæ ad GALENUM usque perseguitur), ut &
quod ad sequiorem periodum Medicinæ Græcanicæ atti-
net: JOH. FREIND *Hist. Medicinæ a Galeni tempore usque*
ad initium sec. XVI:ti. Quibus addere juvat quæ habent
C. STOLLE *Anleitung zur Hist. der Medicinischen Gelahr-*
heit. J. F. BLUMENBACH *Introd. in Hist. Medicinæ Litterariam* J. G. EICHHORN *Geschichte der Litteratur*, B.
I. p. 296 seqq. A. v. HALLER in opere jam laudato-
pretiosissimo passim, & W. D. FUHRMANN *Handbuch*
d. Klassischen Litteratur der Griechen, 2 B. 2:te Abth.
p. 1 seqq. &c. Quem vero rei Medicæ apud Græcos
brevissimum conspectum eum præcipue in finem præ-
mittendum censuimus, quo Lectionibus præsentis opu-
sculi, cui plura ejusdem generis olim, si fata tu-
lerint, annexere in animo est, clarius pateat, quale de

Inter hos, quorum industria in eo in primis versata est, ut ex plurimis in unum coactis scriptoribus, quod quisque commodissime præcipere videbatur, excerpterent & posteritati traderent, locum præcipuum tenet Aëtius, Medicus seculi VI haud spernendus, cuius Libri XVI Medici argumenti & lingua Græca exarati ad nostra usque descenderunt tempora, partim jam typis divulgati, partim in feriniis Eruditorum & Bibliothecarum publicarum armariis plurimis cœpendiorum conservati. Et cum forte accidit, ut quedam horum cœpendiorum fragmenta, Libri nempe IX — XIII, in possessionem Bibliothecæ nostræ Academicæ d), magna codicum MSS. de cetero laborantis inopia, pervenerint, Specimen quoddam Academicum exhibuti, tenues ingenii vires, particulam quandam dicti operis nondum editam, Libri sc. IX περὶ τῶν πατῶν σόμαχον καὶ κοιλίας γυγνημάτων παθῶν Cap. XLImum περὶ ασχαζίδων, in lucem publicam emitendo periclitari, versionem qualcumque Latinam eidem subiungere, additisque simul observationibus variam hujus tractandæ doctrinæ rationem, quæ in pluribus tam præcorum quam recentiorum Medicorum scriptis obtinuit, breviter enarrare constituimus; quæ vero quo successu a nobis tentata fuerint, benevoli Lectores mitiorem in modum judicent.

§. 1.

Auctore nostro ferendum sit judicium, quibusque Scholis & antecessoribus sua potissimum debeat.

d) Cfr. quæ de hoc Opere ejusque Auctore & Editionibus habet Cel. H. G. PORTHAN in *Hist. R. Bibl. Ab P. X. p. 141 seqq.* ex infra dicendis & supplenda & in paucis etiam emendanda,

§. 1.

Natus est AETIUS Amidæ, urbe Mesopotamiæ, Tigri fluvio vicina, quam hodie *Caraemid* s. *Diarbeckr* appellant e), circa finem ut videtur seculi V:ti vel initium sec. VI:ti, quoniam viros quosdam sec. V:ti inclytos in scriptis suis commemorat f);
B quibus

- e) Annæam olim dixit *Ptolemeus Geographus*, *Carcathioter-tam* alii; quam a Persis obsidione captam & funditus de-letam denuo restituit *Constantinus Magnus*. Vid. *CHAU-REPIÉ Nouveau Dictionn. Hist. & Crit.* sub voce *Aëce*. *PHOTIUS IX:ni* sec. Scriptor ipsum jam in *Mugioθιβλω* s. *Bibliotheca sua* (Cap. CCXXI) *Amidenum* appellat, quo gentilitio nomine & in plurimis codicibus MSS. insignitur. Male itaque cum AETIO *Antiocheno*, Hæretico *Ariano* sec. IV:ti & *Anomæorum* Sectæ Principe, itidem Medico, a nonnullis confunditur; cuius erroris vestigia apparent etiam in inscriptione Codicis MS. Bibliothecæ Ab. audore Librorum horum *Antiochenum* appellante; ut alios de loco ejus natali aliter hallucinantes taceamus. Cfr. J. A. FABRICII *Bibl. Graeca ex Ed. G. CHR. HARLES*, Vol. IX pag. 227, & CHRISTOPH. SAXII *Onomast. Litt.* P. 2, p. 33.
- f) e. gr. *CYRILLUM* Archi Episc. Alexandriæ, mortuum a. Chr. 444 *JAC. PSYCHRESTEM*, Medicum nobilem, *LEONIS* L.s. *THRACIS* s. *MAGNI* ante a 470 *Archiatrum*; *PETRUM*, *Ar-chiatrum* *THEODORICI* Regis, res *Ostrogothorum* in Italia circa finem sec. V:ti & initium sec. VI:ti gerentis; plures ejusdem ætatis ut omittamus. In errore itaque aperto versantur *LE CLERC* & alii, illum ad *Medicos* seculi IV:ti referentes,

quibus vero parentibus haud constat; uti nec liquet quibus præceptoribus usus sit, nec ubi tirocinia studiorum suorum posuerit, antequam *Alexandriam*, cujusvis eruditiois, in primis vero Scholæ suæ Medicæ frequentissimæ laude per plurima jam secula celebratissimam, Nostræ adiret g). Postquam peri-

tiam

g) Constat, inde a temporibus **ALEXANDRI MAGNI**, qui Emporium hocce per secula celeberrimum, opulentissimum considerat suoque nomine ornaverat, sedem Scientiarum omnium & Artium liberalium ibidem simul constitutam fuisse, regnanti us vero in primis in Ægypto PTOLEMAEIS, floruisse hic studia quævis bonarum Litterarum, a præstantissimis Geometris, Philosophis, Medicis, Grammaticis & Orationibus diligenter adeo prælecta, exulta novisque augmentis indies locupletata, ut ad eos audiendos ingens discipulorum turba certatim undiquaque confluerebat, quibus & honori jure reputatum est, quod mysteriis Musarum *Alexandrinarum* quondam initiati essent. *Anatomiam* corporis humani heic in primis sollerter & accuratius quam in aliis Institutis Medicis traditam fuisse, scriptores horum temporum uno ore testantur. Cfr. C. SPRENGEL I c. Th. I. p. 553 seqq. & Th. 2. p. 132 seqq. Se *Alexandria* versatum artesque varias Medicas & Pharmaceuticalias ibi didicisse AETIUS ipse profitetur L. I. C. 1. & 23 ut & L. II. C. 3. & 63. An & ibi vel alibi Christianæ Religionis principia sua fecerit, an a Christianis forte editus parentibus cum laete materno eadem imbibiterit, ignoramus; Christianum vero fuisse, superstitionibus quamvis variis in morbis sanandis imbutum, docent Acta sui ævi, confirmantque quæ ipse de se & sua arte plurimis locis commentantur, genio seculi quo vixit, omnino congrua.

tiam Scientiae salutaris idoneam impigris studiis & celeberrimorum Doctorum consulendo experientiam sibi comparaverat, artem medendi suo ex judicio & in Ægypto & per plures Asiae minoris regiones feliciter exercuit; donec in Aula Constantiopolitana, imperante JUSTINIANO dignitate tituloque macta. retrur Comitis Opificii s. Opificii, (Κομητος οφικιας, Comitem Obsequii alii vertunt) cuius erat Imperatorem cum præfidiariis militibus & ordinis & honoris gratia antecedere h). Plura quæ ad vitam ejus spectant ad posteritatis notitiam non pervenerunt; merita vero & memoriam ejus scripta quæ supersunt prolixius commendant, de quibus itaque nonnulla jam dictis addere juvat,

Absolvuntur unico opere, quod XVI Libris Medici argumenti constat, quodque secundum PHOTIUM jam olim in rubro habuit: Ἀετίος Αμιδηνὸς ἡβλίον λαργονὸν εὐ λόγοις ἐν και δέκα (Aëtii Amideni Opus Medicum in XVI Sermones s. Libros distributum). Quadripartita horum Librorum, quorum nullus periit, digestio in IV sic dictos τετραβιβλίου s. Sectiones majores, quarum quælibet IV Libros complectitur, quæ in non-nullis editionibus s. versionibus Latinis etiamnum obtinet, quamque se in quibusdam Codicibus Græcis reperisse CORNARIUS & plures testantur, nec in ipsius Aëtii textu Græco, nec apud PHOTIUM occurrit, qui sc. ambo, locum dicti operis citaturi, seriem numerorum cuique Libro ejusque capitibus jam olim assignatorum, nullam vero alias eorum divisionem, postea (a quoniam nescimus) factam, commemorant.

Aëtiūm

h) Cfr. *Glossarium ad Scriptores mediae & infimae Latinitatis* Autore CAROLO DUFRESNE DOM. DU CANDE. Ed. Paris 1733. T. II. p. 801, sub voce *hacce*.

AËTIUM non tantum ex ORIBASIO *i*), verum etiam ex plurimis iisdem Scriptoribus, e quibus & hic sua olim congefferat Collectanea, e. gr. HIPPOCRATE, DIOSCORIDE *k*), RUFO *l*, ARCHIGENE *m*), HERODOTO *n*) &c. Præfertim

- i)* Medicus erat sec. IV & V. Archiater Imperatoris JULI-
ANI ipsique ab intimis, Qvæstor Byzantinus ab ipso con-
stitutus, cuius & jussu ex Scriptis veterum & ætate se
antecedentium Medicorum præcipuis Epitomen s. Syno-
psin quandam confecit, cui ex suis quoque observationi-
bus nonnulla inspersit, LXX Libris comprehensam, quare
& ἑβδομηντα βιβλίας appellari solet; quam vero majorem
Collectionem deinde, Filii sui Eustathii instituendi gra-
tia, in compendium IX Librorum misit. Periere major-
ris illius operis plura; minoris vero Latinam versionem
J. B. ROSARIUS edidit. Cfr. A. v. HALLER *Bibl. M.d.*
Pract. T. I. p. 283 seqq. J. FREIND *I. c.* p. 7. seqq. &
W. D. FUHRMANN *I. c.* p. 83 seqq.
- k)* PEDACIUS s. PEDANIUS DIOSCORIDES, *Anazarba* Cilicæ urbe
oriundus, præter insignem Botanices peritiam, qua per
multa secula solus fere inclaruit, *Pharmaceuticen* quoque &
reliquam medendi Scientiam probe calluit, eamque NERO-
NIS tempore, (quæ probabilissima de ætate ejus videtur sen-
tentia) laudabiliter exercuit, *Hippocraticæ Scholæ* Alu-
mnus, nec tamen *Dogmaticorum* principiis infestus, Præci-
puum ejus opus περὶ ὕλης ἱατρικῆς s. περὶ ὕληων (*de Mi-
teria Medica*) LL. VI. Græce cum NICANDRO prodit Ve-
netiis 1499 fol. & 1518 8:o. Græce & Latine vero edi-
tore JANO ANT. SARRACENO Franceof. 1598 fol. Editionem
novam & emendatiorem, quam a. 1770 meditabantur G.

fertim vero ex GALENO, opus suum filo p'ecumque claro
& simplici contraxisse, eidem tamen plurima in sua quo-
que

v. SWIETEN, JACQUIN & A. FR. KOLLAR, successu caruisse
dolemus. Cfr. LE CLERC, I. c. P. III. L. 2 C. 2. p. 622.
A. v. HALLER *Bibl. Bot.* T. I. p. 79. C. SPRENGEL I. c.
Th. II. p. 78 seqq & W. D. FUHRMANN I. c. p. 35 seq.

i) RUFUM Ephesi natum principiisque Sedē Dogmaticae im-
butum imperante NERONE, vel TRAJANO, ut aliis placet,
Medicinam tractasse & in *Anatomia* pr̄sertim egregia varia
pr̄stitisse autores referunt. Quæ ejus supersunt edidit
primum *J. Goupylus*, Paris. 1554, 8:o, accuratius vero G.
CLINCH, Londini 1726 4:o. Cfr. A. v. HALLER *Bibl.*
Bot. T. I. p. 107. Ejusdem *Bibl. Med. Pract.* T. I. p.
172. *Bibl. Anatom.* T. I. p. 78. & W. D. FUHRMANN I.
c. p. 47.

m) ARCHIGENES, *Apamaeus*, Discipulus *Agathini*, quem Scho-
la Eclectica Statorem habere solent, TRAJANI ævo Medi-
cinam Romæ fecit, multa eruditione clarus, hocque nomi-
ne & GALENO celebratus, subtilis novarum formularum &
distinctionum inventor, *Eclecticus*, interdum *Pneumaticorum*,
sæpius *Empiricorum* præcepta secutus. Perierunt plurima
quæ scripsit; excerpta vero servarunt GALENUS, ORIBA-
SIUS, AËTIUS &c. Cfr. A. v. HALLER *Bibl. Med. Pract.*
T. I. p. 198 seqq. C. SPRENGEL I. c. Th. II. p. 100 seqq.
& d'AUSSE DE VILLOISON *Anecd. Graeca* T. I. p. 65.

n) HERODOTUS, de quo nobis sermo est, (plures enim hujus
nominis fuisse Medicos constat), æqualis ARCHIGENI, &

que praxi medica observata & comprobata admiscuisse. & ipse variis locis fatetur, & multi qui Scripta ejus diligentii versarunt manu dudum testati sunt. Nullius Scte placitis serviliter adstrictus Ecclœsum potius agit, quamvis ad Methodorum partes prior, per universum Scientiæ Medicæ campum ea colligendo & in suos usus convertendo, quæ cum suis maxime consentire intelligeret.

Quodnam vero pretium Syntagmati huicce Aëtiano statuendum sit, inter sequentium temporum Medicos haud convenit; summis nempe dignum laudibus cum alii illud depraedant, o) abjecte fatis de ipso sentire videntur alii, nil ultra diligen-

Pneumaticorum Systemati addictus, praxim Medicum itidem Romæ cum successu exercuit multaque scripsit, quorum vero sola fragmenta in Scriptis & Collectionibus Medicorum senioris ævi prostant. Cfr. A. v. HALLER I. prox. c. p. 190 & C. SPRENGEL I. c. Th. II. p. 120.

Indicem longum Scriptorum reliquorum ab Aëtio laudatorum contexuit HARLES & Editioni suæ Bibliotheca Gr. FABRICII inseruit T. IX p. 236 seqq.

- o) Nominandus inter hos præcipue Cel. H. BOERHAAVE, qui in præclarissimo opere de Methodo Studii Medici p. 831 . Nostrum non modo inter optimos Græcorum Systematicos Medicos referre haud dubitat, verum & addit: 'Quoties "de morbo quoconque scribere videbitur Medico, semper "in Indice prius evolvat AëTIUM; nullus enim est Scri- "ptor, ex quo possumus discere quid HIPPOCRATES & GA- "LENUS de morbis censuerint præter AëTIUM, Nam uti Ju-

diligentis, at insulsi & superstitionis Compilatoris laudem ei tribuentes *l).* Equislima vero lance, ut nobis quidem videtur,
merita

"STINTIANUS cum Pandoras Jurisperitorum colligeret, jussit
"prius evolvi omnes Scriptores; sic etiam fecit AETIUS;
"nam in illo infinitos invenimus Autores, quos ignorare-
"mus." Item JANUS CORNARIUS, qui Scripta AETII in
Latinam linguam transtulit, in praefatione versionis scri-
bit: 'Crede mihi, quisquis es, rerum Medicarum studio-
"se, si totum GALENUM contradictum, si totum ORIBASIUM
"explicatum, si PAULUM AEGINETAM (celebrem sec. VII.
Medicum & Chirurgum), "ampliatum, (Anachronismi hic
Autorem Stolle I. c p. 96 arguit) si omnes veterum
"speciales, tum per Pharmaca, tum per Chirurgiam, ag-
"gressiones, ad omnes affectiones in summa habere voles,
"AETIUM habes unde totum hoc petere & discere po-
"tes' Quibuscum in multis consentit J. FREIND I. c.
p. 21 seqq insignem ejus in *Cirurgia* peritiam, ex LE-
ONIDE ALEXANDRINI praeceptis potissimum haustum, præ-
ceteris collaudans; nec non PHOTIUS I. c. ubi de AETIO
loquitur.

p) Sic ex. gr. A. v. HALLER in *Bibl. Med. Pr.* p. 299 i-
psum appellat, "parum notum hominem & compilatorem, qui
"GALENI annotationes & propria experimenta ita sua fa-
"ciat, ut non agnoscas non esse AETII; plurimumque la-
"borem ipsum in medicamentis compilandis posuisse asse-
rit; ideoque nec locum AETIO inter *Artis Medicis Principes*,
a se Laus. 1769 -- 1774 editos, concessit. Cfr. Ejus
dem *Bibl. Bot.* T. I. p. 158 seqq. Superstitionibus seculi-

merita ejus ponderavit Cel. C. SPRENGEL locis saepius citatis, docens ipsum in *Anatomicis* quidem & *Physiologicis* plurima GALENO & aliis antecessoribus debere, sed tamen haud pauca suo marte detecta in Scientiae usum contulisse. In *Pathologico* suo Systemate exponendo partim GALENUM, partim *Methodicæ* Scholæ Praeceptores sequitur, accuratus in primis in signis morborum causisque variorum symptomatum indagandis & dijudicandis. Theoriam remediorum I. *Materiæ medicae* ex GALENO & DIOSCORIDE haufigit; in delectu vero eorum saepe hallucinatur, multaque inutilia & naturæ adversa illis admiscet, studiofior in formulis *Pharmaceuticis* undique sine selectu conquirendis & commendandis, quam in illis ad Artis regulas examinandis & corrigendis q). Quæ in *Chirurgia* & *Arte Ophle-*

sui haud fuisse immunem supra observavimus. Sic in magmate quodam concoquendo suppressa voce hæc verba saepius repetenda svadet: *Deus Abrahami, Isaaci & Iacobi huic remedio vim suam largiatur L. XV. C. 14.* Si cuidam in deglutiendo cibo frustum faucibus adhæserit, oportet Medicum ægroti gulam tenentem pronunciare: *Quemadmodum Jesus Christus Lazarum e sepulcro & Ionam & visceribus Ceti eripuit, ita & tu frustum s. ossiculum ex hoc homine egredere;* vel aliud: *Sanctus Martyr Basilius servus Christi præcipit: vel ascende vel descende L. VIII. C. 50,* ut alia ejusmodi plura omittamus. Parent vero plerunque vel optima ingenia, supra quam quod credibile est, ævi sui præjudiciis, quorum nebulas non nisi exoriens sensim meliorum temporum clarior lux demum dissipabit.

q) Ipsum vero interdum etiam in *pharmaceuticis nova varia;*

Obstetricia proponit, ejusdem quidem pretii omnia non sunt,
nec tamen prorsus contemnenda, quamvis emplastris, pastillis
& linimentis pene innumeris, mira & multiplici variarum re-
C rum

saltem vulgari usu per id tempus nondum trita, commen-
dasse, medendi formulæ, quas proponit accuratius inspe-
cta comprobant; cujus rei vel unicum exemplum attulisse
sufficiat Sic L. XII. Cap. 44 acopon quoddam ASCE-
PIADE recensens, *Camphora* jam mentionem facit nomine
κανθάρεια, quæ appellatio apprime convenit cum Arabum
 uti & cum illa *κανθάρεια*, quæ apud SIMEONEM
SETH, Med. Græcum Sec IX occurrit, quem Cel SPREN.
CEL (Geschr. d. Arzneywiss. II Th. p. 313 & Hist. rei
herb. L. I. p. 217) hujus pharmaci usum *primum* inter
Græcos commemorasse asserit, AËTIO vero jam innotuisse
locus allatus testatur, quamvis ipsum hec acopon, *Cam-*
phora corroborandum, ASCEPIADE dicat, cui tamen, Sec.
1:mi Medico, haud familiarem fuisse hanc vel inde patet,
quod GALENUS, qui in remediis quibusvis ab illo commen-
datis colligendis & transscribendis sedulam operam posue-
rat, in opere de *Compos. medicam. per genera* L. VII,
Cap. 12 acopa ASCEPIADE in primis afferens, *Camphoræ*
tamen nullam mentionem injiciat; de qua cum nec in aliis
suis scriptis quidquam loquatur, probabile omnino videtur,
nec ei ipsi nec ASCEPIADE pharmacon præclarum notum
fuisse. Accedit, quod Medici veteres in remediorum for-
mulis aliunde excerptis constituendis, easdem sæpius no-
vis suaque experientia comprobatis adauxerint; quod &
AËTIUM fecisse omni dubio caret. Præter hæc & GARCIAS
AB HORTO in *Hist. Arom.* & simil. aliquot medicam, apud
Indos nascentium, AËTIUM *primum* inter Græcos *Campho-*

rum commixtione adoratis, vilium Empiricorum more abundet. Et sic in ceteris. Scientiae vero Medicæ Historiam, varia fata & Systematum succedaneas conversiones qui, fontes ipsos adeundo, cognoscere studet, AËTIUM haudquam negligat, si vel minus ex ipsius dictatis & collectiuncis, ad Scientiae hujus nobilissimæ hodierna principia & incrementa relatis, se profecisse intellexerit.

Præter Operis *Aetiani* VIII primos Libros, qui Venetiis Græce prodierunt a. 1554 fol, in ædibus heredum ALDI MANTUII & ANDREÆ ASULANI, sive addita versione ulla, sub Titulo: *Aetii Apathenou βιβλιῶν μετρητὴ τόπος Α' τούτεστι Βιβλία
οντω τὰ περτὰ* (AËTIUS Amideni Librorum medicinalium Tom. primus, primi scilicet Libri octo) præmissaque brevi præfatione Latina, quæ docet hos octo primos Libros ex Codicium antiquissimorum collatione summo studio diligentiaque esse recognitos, spemque simul facit reliquorum VIII Librorum recens inven-

ra meminisse his verbis L. I. Cap. 9 significat: "Est vero Camphora nobile medicamentum, cujus nec GALENUS, nec quisquam veterum Græcorum meminit, præter AËTIUM e recentioribus, loco tamen ex scriptis ejus in rei testimonium haud citato; qua de re etiam STOLLE I. c p. 618 queritur. Errat igitur MURRAY *Appar. Medicam.* Vol. IV p. 471 cum multis aliis, statuentibus *Camphoram* Græcis ignotam, Arabum demum ope in praxin medicam illatam fuisse. -- Etiam, quæ per *Magnetem* & per *Moschum* fiunt, medicinas AËTIO attribuit C. G. GRUNER in *Almanach für Aerzte und Naturäzte* auf die Jahren 1783 und 1784. De illo Cfr. apud AËTIUM L. II. Cap. 25.

inventorum propediem quoque edendorum, (qua vero spe or-
bem eruditum frustratum esse dudum novimus), nonnulla tan-
tum fragmenta Libri IX, Græce in lucem edita sunt r) quam-

C 2

vis

-
- r) Reliquos etiam Aëtii Libros hucusque in editos, Græce
publici juris facere plures Eruditi in animo habuerunt,
quorum vero consilia præcox interveniens mors irrita ple-
rumque reddidit. Præter JANUM CORNARIUM, Medicum
Zuicciavensem, & REN. MOREAU, Med Professorem Parisi-
ensem, jam olim talia molientes, (Cfr. HERM. CONRINGII
Introd. in universam Artem medicam C. III. §. 19) cura-
verat & Cel. BOERHAVE eundem in finem Anecdota
Aëtii ex Codicibus MSS. Bibliothecæ Regiæ Parisenſis
sibi describenda; quod exemplum postea, mortuo primo
possessore, ad Just. Gotoſr. GUNZIUM, Prof. Med. Linjen-
ſem & Regis Poloniæ FREDERICI AUGUSTI Archiatrum,
totum Aëtii opus Græce & Latine recensere instituen-
tem, pervenit, & dein una cum reliquis GUNZII a. 1754
defuncti chartis, ad Joh. ERN HEBENSTREIT, Philologum &
Medicinæ ad eandem Academiam Prof. primarium, qui
haud ita multo post duas ex iisdem speciminiis quasi loco
exhibuit prolationes, quarum priorem inscripsit: *Tentamen*
*philologico Medicum super Aëtii Amideni Synopſie Medi-
corum veterum Libris VIII - sistens Libri s sermonis*
IX aliquot (i:um nempe περὶ καρδιακῶν & Π:um περὶ
τῶν ὑπὸ μελάνης χολῆς ὄχλεμένων τὸν σόμαχον) capita,
Gr. & Lat. Lips. 1757 4:o. Cfr. G CHR HAMBERGER
Zuverlässige Nachrichten 3:r Th. p. 285. (Envo impressa
leguntur in Nov. Act. Eruditor. Lips. Sept. 1757. p. 503
seqq.) Posteriorem vero eodem anno ibidem editam: Aëtii
Amideni avenutorow Libri IX Cap. 28, exhibens tenuioris

vis perplurimi & totius Operis & quorumdam ejusdem Librorum Codices MSS. in variis per Europam conditis Bibliothecis publicis lateant, quos pluribus recensent FABRICIUS & v. HALLER s). Quibus denique nonnulla de Codice Bibliothec-

intestini morbum, quem ille & chordapsum dicunt, una cum veterum super hac agratatione sententiis. Lips. 1757, 4:o.
HEBENSTREITIO anno sequente e vita evocato *Borhaavia-nun apographon* a J. A. ERNESTI recognitum, una cum pluribus ad præmeditatem Editionem conquisitis subsidiis, in Bibliothecam Senatoriam Lipsiensem illata sunt, quibus in edendo integro opere *Aetiano* uti constituerat CAROLUS WEIGEL, præmissa, Resp. LEOP. REINHOLD, Dissertatione quadam Academica, Prodromum s. *Aetianarum exercitationum Specimen* continente, quam 1791, 4:o, Lips. edidit & publice defendit; quod vero ejus consilium, æque ac J. G. FR. FRANZII Prof. itidem *Lipsiensis*, dum emortui, effectu caruisse harum rerum studiosi jure dolent.

J. C. HORNIUM, præter laudatos Auctores, jam a. 1654 Lips. Græce edidisse Codicis *Aetiani* L. IX. Cap. 25 ex Annotationibus Cel. HARLES ad FABRICIUS *Bibl. Gr.* p. 235 didicimus, uti & plura ad præsentem tractationem spectantia p. 230. seqq. Cfr. quoque J. A. ERNESTI *Memoria J. E. HEBENSTREITII & J. G. GUNZII* in Opuscula Orat. Ed. 2. p. 280 & 355.

s) ILLE in *Bibl. Græca ex Ed. HARLES Vol. IX* locis jam citatis; Hic in *Bibl. Med. Pr.* T. I. p. 301. *Bibl. Bot.* T. I. p. 158 & Tom. II, in addendis p. 637. — *Bibl. Anat.* T. I. p. 116 & *Bibl. Chir.* T. I. p. 105. Futuris

cæ nostræ Academicæ MS. ipfis quippe ignoto, ut ex *αὐτοψίᾳ*, & præiente Cel. PORTHAN l. c. jam addamus, instituti ratio exigit.

Hunc vero proprie se fert Titulum: Αἴστις Ἀντιοχέως τ), λατεῖ
πρεξὶ διεργάσεως καὶ θεραπείας τῶν νοσημάτων λόγοι εἰς εἰσοδεῖ
μὲν μὴ ποτε ἐκτετυπομένοι τὰ περιεχόμενα ἐν ἀρχῇ ἔκαστα λόγια
ἐκτιθέται. Περὶ σαθμῶν καὶ μέτρων ὡς Παῦλος ὁ Ἀργυρῆτης.

AETIATI Antiocheni MODUS dicitur de cognoscendis & curandis morbis
sermones sex, hactenus nusquam typis excusi. Quae in singulis
sermonibus insunt in principio cujusque habentur. De ponderibus
& mensuris ex Paulo Aegineta.

Codex chartaceus Fol. 313 foliis constans, quem olim, ut
ex annotatione p. 5 præfixa appetet, possederat ARVIDUS E.
REUTHER (ad Academiam Aboensem 1620 Phil. Prof Extraord.)
post ipsum vero, ERNEST GRABBE, (Carelius, Praefectus in
villa nobili Åminne Paroeciae Halikoinis), qui illum d. 28
Julii 1692 dono dederat Professori t. t. Medicinæ in Acad. no-
stra

vero Operum AETIATI Editoribus tot Exemplaria Græca
MSS nondum examinata accurate consulenda esse, quis est
qui non intelligat?

t) Male hic Ἀντιοχέως pro Ἀμιδένες scriptum esse supra ob-
servavimus, & observavit jam dudum Cel. PORTHAN l. c.
p. 144. Titulum operis & hic alium esse, quam quem ex-
pressere Editores Textus Græci VIII Librorum Venetiis
a. 1534 impressorum, ex jam allatis patet.

stra Doct. ELIAE TILLANDS; e cuius libraria demum initio seculi proxime præterlapsi in possessionem Bibliothecæ nostræ Academicæ venerat; perspicue & diligenter satis exscriptus. Cum in rubro significet nullum horum librorum antea typis excusum esse, oðavus vero etiam hic obvius, in editione *Venetiana* a. 1534 impressus compareat, suspicari quis posset Codicem nostrum jam ante hunc annum exaratum fuisse; litterarum vero ductus scripturæque facies cum posterioris ævi manum indicent, prætereaque eosdem nec pauciores nec plures contineat libros, quam quos primum ex Codice MS. Græco Latine translatos a. 1533 edidit JAN. CORNARIUS, ad apographon Codicis Græci, quo ille usus est, & nostrum fuisse confectum, annum, locum & Autorem descriptionis quamvis ignoremus, eo probabilius & nobis, quemadmodum jam olim Cel. PORTHAN visum est, quo certius ex accurata recensione Codicum MSS. tam integri Operis, quam singulorum ejus Librorum, a FABRICIO & v. HALLER locis jam citatis exhibita constet, nullum alium ipsis cognitum Codicem hos eosdem sex Libros (VIII -- XIII) complecti.

Occurrit etiam in nostro Codice Epistola nuncupatoria CORNARII ad CAROLUM V. Imperatorem. *Zwickavii Bohhlandiaæ* (*Voigtländiaæ* forte *Misniaæ* provinciæ?) Cal. Sept. 1532 Latine data, at brevior in nonnullis quam ejusdem generis Epistola versioni *Cornarianæ* præfixa (e. gr. quæ hic leguntur de AETII vita ab EUNAPIO conscripta, in illa desiderantur &c. &c.)

Cum alia vel plura hujus Operis exemplaria MSS. nobis pro præsentí consulere haud licuerit, de pretio Codicis nostri nec tuto judicare valemus. Librum vero Oðayum, quem cum Textu Græco Editionis *Venetianæ* a. 1534 contulimus, ab hoc plurimis locis differre siveque varias Lectiones fuituris

turis Operis Editoribus accuratius examinandas præbere, experti novimus.

Ut jam observatum est, adidit JAN. CORNARIUS Latinam Librorum VIII—XIII Versionem, *Basileæ apud FROBENIUM a. 1555 fol.* (adeoque priorem Editioni Textus Græci Librorum I—VIII, quæ a. sequenti *Venetiis* comparuit), e Codice quodam Græco MS. folios hos VI Libros complectente, translatam, quæ in rubro habet: AĒTI *Antiocheni Medici de cognoscendis & curandis morbis sermones sex.* Quæ in nostro Codice ex PAULOÆGNETA de ponderibus & mensuris desumpta sunt, etiam in illa *Cornariana* recensione occurunt. Postquam vero JON. BAPT. MONTANUS, Medicus *Veronenſis*, Codicem MS. Græcum integrum *Rome* nactus erat, Editionem omnium Librorum *Aetianorum* Latinam aggressus est, VII primos & III ultimos e Greca in Latinam linguam transferens, quibus *Cornarianam* Librorum VIII-XIII versionem adjunxit, sive totum Opus f. LL. I -- XVI Latine redditum *Venetiis* In Officina LUCAE ANTONII JUNTA a. 1554 Fol. T. I -- III in lucem publicam emisit, apposito titulo: AĒTI *Amideni Operis Medici Libri XVI Lat. redditi a J. B. MONTANO & JANO CORNARIO;* quam Editionem dein repetendam curavit CORNARIUS Basil. 1555 & 1558 fol apud FROBENIUM. Cum vero & CORNARIUS paullò post in alium Græcum Codicem MS. omnium Operum *Aetianorum* incidisset, decrevit jam, *Francofurti Medicum agens*, X Libros a MONTANO primum translatos nova versione donare, quo idem unius Translatoris scribendi genus per omnes Operis Libros obtineret, MONTANUM simul sollicitans, ut & ipse aliam totius Operis versionem sibi per omnes Libros propriam perficeret. Consilio hic non paruit; at CORNARIUS nova verio Latina Basil. 1542 fol. prodiit, impensis HIER. FROBENII & NIC. EPISCOPII, præfixa Inscriptione: Aē-

THI Medici Graeci Contractæ ex veteribus Medicinæ Tetrabiblos h. e. Quaternio, id est Libri Universales quatuor, singuli quatuor Sermonum quaterniones, id est Sermones XVI, per J. CORNARIUM, *Physicum, Latine conscripti*; quæ Editio dein saepius in formis renovata est variis, recusa etiam inter Medicos Principes HENR. STEPHANI, Genevæ 1567. Fol. — AETIUM præterea etiam a PONTO VIRUNNIO Latine verum esse apud v. HALLER u) notatum legimus, de hac vero interpretatione nil de cetero rescire nobis contigit.

§. 2.

Inter morbos corpus humanum, tubum intestinalem vero in primis affidentes, Medici jam dudum haud paucos tribuerunt vermis variis, eundem inhabitantibus & vexantibus, quorum tria potissimum Genera AETIUS commemorat, agens nimurum in L. IX. C. 39, περὶ ἐλμυθῶν Ἡρόδοτος s. *Lumbricis* v), C. 40, περὶ πλακέτων ἐλμυθῶν s. *Tenia* (Græcis τάχιος, etiam κειρίας vel

u) In Bill Med. Pr. T. I. p. 302 præter quem vid. FABRI: CIUS quoque & CLEMENT locis saepius jam citatis Dissensiones horum Auditorum, minoris certe momenti, de annis diversarum Editionum observavimus; at illas explicare & componere nostri non est, cum in Bibliothecis hujus loci exemplaria librorum rariorum parcius omnino prostent.

v) Cfr. qvæ supra de HERODOTO Medico paucis exposuimus. Ipsum olim de *Lumbricis*, quos & ἐλμυθες σεογγύλας s. teretes Græci appellare solebant, eorumque signis in malignis variis morbis scripsisse, AETIUS testatur, quæ vero non nisi ex ejusce recensione supersunt.

vel unguicula dicta) & C. 41. περὶ ἀσπασίδων, quæ hoc nomine adhuc in Scriptis hodiernis & *Helminthologicis* & *Medicis* occurunt. Hæc tria vermium in corpore humano hospitantium Genera antiquissimis jam & *Historia Naturalis* & *Rei Medicæ* Auctoribus nota fuisse ex Scriptis eorum, quæ ætatem tulere, comperimus ^{x)}; quamvis simul haud negandum sit, hancce in primis Scientiæ Naturalis partem per plurimis iisque præstantissimis deinde auctam & ornatam fuisse incrementis, novasque & meliores simul de morbis sic dictis verminosis tam dignoscendis quam sanandis successu temporis invaluisse doctrinas, de quibus plura in sequentibus proferre constituimus; præmissis in antecellum nonnullis, quæ ad qualem cunque *Ascaridum* cognitionem naturalem & systematicam pertinent.

Qui quondam omnia Naturæ regna, ante ipsum parum vel male cognita, nova uberrimaque collustravit luce, innumerosque pæne eorum incolas certis coercuit Clasibus, Ordinibus & Ge-

D

neri.

^{x)} Cfr. HIPPOCRATIS *Aph.* III. 26 & L. IV *de morbis* Sect. V. ARISTOTELIS *Hist. Animal.* L. V. C. 19. ALEXANDRI TRALLIANI (Medici sec. VI Romæ commorantis) *de Lumbricis epistola*, recusa in FABRICII *Rib. Gr.* Vol. XII. p. 602 seqq. quæ etiam nonnulla de reliquis Entozoorum humanorum Generibus habet; CORN. CELSI *De Medicina* I. IV. C. 17. C. PITTINI *Secundi Hist. Nat.* L. XI. 33. quæ simul fabulosa varia suo more venditat. Novas vero infestorum hospitum Familias, quas in variis corporis humani visceribus detexit sequentium temporum impigra sagacitas, pluribus enumerare & examinare hujus non est loci.

neribus, immortalis Scientiae Naturalis Parens ac Stator Nob.
 a LINNÉ, primus vermes quoque fibi cognitos systematice di-
 gescit, eorumque penitus cognoscendorum facem Naturae cu-
 riosis sequentium temporum prætulit y). Ad *Intestinorum* Or-
 dinem

y) Notissimi hos inter sunt P. S. PALLAS Diss. *de infestis
 viventibus intra viventia* Lugd. Bat. 1760 4:o recusa in
 Ed. SANDIFORT Thes. Diss. Vol. I. Rotterd. 1768 4:o.
 OTTO FR. MÜLLER *Vermium terrestrium & fluviatilium
 - succincta Historia* Hafn. & Lipf. Vol. I, II. 1773 —
 1774, & *Verzeichniß der bisher entdeckten Eingeweide
 Wärmer*; im *Naturforscher St. 22*, 1787. M. E. BLOCH
*v. der Erzeugung d. Eingeweide wärmer u. d. Mitteln wi-
 der dieselben*. Berlin 1782 4:o, mit 10 Kpfstafeln. J. A. E.
 GOTZE *Naturgesch. d. Eingeweide wärmer thierischer Kör-
 per*. Leipz. 1782; mit 44 Kupf. u. Nachtrag, mit Zusätzen,
 u. Anmerk. von J. G. H. ZEDER Leipz. 1800; qui &
 ipse scripsit: *Anleitung zur Nat. Gesch. d. Eingeweide
 Wärmer* Bamb. 1803; mit 4 Kpf. PAUL. CHR. FR. WER-
 NER *Vermium Intestinal. præsentum Tænia humanae brevis
 expositio cum III: Continuationibus & pluribus Tab.*
 Lips. 1782 - 1788. A. J. RETZIUS *Lectiones publicæ de
 vermibus intestinalibus* Holm. 1786. ER. v. PAULA SCHRANK
*Verzeichniß d. bisher hinlänglich bekannten Eingeweide
 Wärmer*. München 1788 cum Tab. AD. MODEER *In-
 ledning till Kunskapen om Magkräken i allmänhet i Vet-
 tensk. Acad. nya Handl.* 1792 & 1793. Cfr. etiam a. 1790.
 A. CONST. DUMERIL *Zoologie Analytique* Paris 1804 in
 Germanam linguam translata cum additamentis a F. FRO-
 NEIER Weimar 1806, & præ aliis novissimus & accuratis-

dinem *Zumbricorum* & *Ascaridum*, praeter alia, retulit Genera, Tamen vero, certe non optino consilio, *Zoophytis* annume- ravit. *Ascaridum* porro duas primum constituit species, scil. *Vernicularem* & *Zumbricoidem*, quibus vero postea duas alias, nempe *Trichiurum* (recentioribus novo Generico nomine *Tri- chocephalum* melius dictam) & *Sesquipedalem* (ad *Entozoa* vix referendam) addidit z). Nos in re tam difficulti & implexa, propria destitui experientia, peritiorum diu & accurate institutis observationibus tutissime fidendum judicavimus, ea potissimum in usus nostros conversuri, quae de *Entozois* Cel. RUDOLPHI post GOETZIUM & ZEDERUM acute, ut nobis quidem vi- detur, & eximia cum diligentia proposita (aa). Est vero ei ex *Nematoideorum* s. *Filiformium* (*Germ. Randwurm* bb). Or- dine

simus simul hujus materiæ Commentator C. A. RUDOLPHI
Entozoorum s. vermium Intestinal. Historia Naturalis Voll.
 III, Amstelod. 1808 - 1810 cum XII Tabb. cœneis.

z) Cfr. Ejusdem *Mantissa Plantarum altera*, p. 543.

aa) Conferri tamen cum his merentur quæ habet sagacissi- mus Naturæ Mysta G. CUVIER pluribus in locis libri *Tableau element. de l'Hist. Nat.* — *Leçons d'Anatomie comparée* — *& Zoologie Analytique*, e quibus Dumeril sua præcipue hausit.

bb) Ex *vrux* filum & *rides* forma. Hujus Ordinis incolæ di- stinguuntur ab aliis corpore elongato, cylindrico, tenuissi- me annulato, elastico. Vermes huc pertinent teretes, in- numeri, magnitudine varia, capite fere semper cum cor- pore continuo, rarissime stridula discreto, ore summiopere

dine *Ascaridum* Genus VII:um, sequentibus characteribus insignitum:

Corpus teres, elasticum utrinque attenuatum.

Os trivalve, labiis s. nodulis oris, saepe tubulosi, tribus; duobus superioribus, inferiore tertio.

Genitale masculum ante caudae apicem exsertum, duplex s. spiculis duobus, basi conjunctis, compositum.

Vastum genus simulque difficultimum esse Auctor Cel. agnoscit, species enim saepissime valde affines ægre extricantur, & individua juniora ab adultis non solum magnitudine multo minore, sed interdum etiam forma corporis fatis diversa receidunt; eas tamen sequenti modo dividit:

A. Corpore utrinque æqualiter attenuato.

a. Capite nudo.

b. Capite alato (s. membrana quadam exstante instruto).

B. Parte antica crassiore.

a. Capite alato.

b. Capite nudo.

C. Parte antica tenuiore.

a. Capite nudo.

b. Capite alato.

& LXXVII

diverso, characteres genericos offerente; tubo intestinali conspicuo; genitalibus manifestis, discretis; femellis ut plurimum oviparis, rarius viviparis. Vid RUDOLPHI l. c. Vol. I. pag. 198.

& LXXVII diversas Species (quarum XXII adhucdum dubias habuit) huic Generi subjicit, quarum plerque in Intestinis plurium brutorum animantium, avium, piscium & amphibiorum obveniunt, apud hominem vero duae tantum scil. *Ascaris lumbricoides* & *A. vermicularis* occurunt.

Illa ad Subdivisionem A. a pertinens eademque quæ communi *Lumbrici* nomine olim designari solebat, *corpo utrinque sulcato, cauda obtusiscula* a reliquis ejusdem Generis speciebus distinguitur (Svecis *Spolmask* dicta), non modo in hominis, verum etiam in variorum animalium domesticorum intestinis eadem habitat ovipara, unplurimum sex pollices longa, nonnunquam plus duplo major, minima lesquipollicem æquans, colore vario, fæpisime lacteo vel cinereo fusco, rarius sanguineo prædicta. Hæc subdivisioni B. a. adscripta, differentiam specificam a *capitis obtusi membrana lateralí utrinque vesiculari, cauda subulata* mutuatur (Svecis *Barnmask*, *Springmask* appellata) copiose fæpius infantum, rarius juvenum & adultorum intestinis crassis, præsertim recto, infidet, duas, nonnunquam quinque lines longa, (pollicarem usque fieri vix credideris), tenuis præterea, alba & valde elastica, ovipara denique, quantum hucusque constat. Uberiorem harum Specierum descriptionem qui desiderent, illam in Auctorum jam laudatorum scriptis querant; allata nobis pro instituti ratione sufficere videntur.

§. 3.

Περὶ Ἀσκερίδων. Κεφ. Μα.

Καὶ αἱ ἀσκαρίδες ὅδοις ἔισιν ἐλμύθων συνισάμεναι περὶ τὰ
ἔσχατα τοῦ ἀπευθυνόμενου, καὶ τὰ πέωτα τὰ σφρυγτηρος,
ἐπιφέρονται τῶν τόπων τάντων κιητὸν ἰσχυρὸν, καὶ ταὶ μὲν παι-
δίαι συνιεχῶς ἐσῇ πᾶς διαχωρήσεις τρέπεται, παρηγορύμενος ὑπὸ^{τῆς}
ἔνστάσεως, καὶ τηὸν ὃ δε τοπορίσεως. Οἱ δὲ τελεωτεροὶ τοῖς
διοχλοῦσιν ἀτίσιοις ἐπισάντες καθίσται δακτυλούς, καὶ ταὶς υποπε-
σόνταις ἔξαγουσι, καὶ διαπύροις de λιθοῖς, ἢ τοῖς παρὰ τοῖς
αἰργαλέοις ψυφλοῖς ὑφὴ ἡλίου διακαθίσται πυριώτες πρασίνουσι τοὺς
οὐαξητράς. Οἱ δὲ ταῖς ψυκαῖς ἀσθενέστεροι πάσχειν στι; αὖ ἐντεῦθεν
ηὔξαντο, οὗτον ὅμιλον ἀμελητέον τοῦ συμπτωμάτος, ἀλλὰ ἀνυπερ-
θέτως θεραπευτέον, καὶ τοῖς ψευδεδοζοῦσι τὴν ἀτίταν μηνυτέον,
καὶ τὴν θεραπείαν ὑποδειτέον. Πομπὰ δὲ τοῦ συμπτωμάτος
ἄτιτα τροφῶν, καὶ ψύξεων, καὶ διαφθορῶν σιτίων, αἱ καλῶς ἔχει
πέστερον φιλάσσονται τάντην δὲ καὶ δυσώδη τῶν διαχωρημάτων δηλοῦ.
Ἐπειτα ταὶ μὲν παιδίσκων κενωτέον ἀλημη δημιέισα ἢ ἀφεψήματι
αἴψινθιον μετ' ἐλαῖον. τὸ δὲ κλύσμα θερμότερον ἔσω καὶ μετὰ ταὶς
διαχωρήσεις ὑποχρεισέον τοὺς πελονθότας τοπες, ἀπλοῖς μὲν ἀκα-
νίσιαι καὶ ὑποκιζίδος χυλῶν κανὸν ρω χυλῶν μετὰ συπτηρίας υγραῖς συντέ-
τοις δὲ τῷ τε ἀνθρωπίᾳ τροχίσκω, καὶ τῇ Πολυίδου σφραγίδι, καὶ τῷ
σιουπτηρῷ καὶ τοῖς ἄρροισι. συναγωμέναι γάρ ἢ σάρξ ὑπὸ τῆς σύ-
ψεως ερωνύεται, καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ζωογονοῦ ἀποβάλλει
καὶ ταὶς ἀσκαρίδας ἐνθλίβει. τοὺς δὲ τελειωτέοντας καὶ αὐτές
κενωτέον τοῖς δημιυτέοις καὶ θερμοτέοις, ἀλημη, κενταυρίου
ἀφεψήματι. ἐπειτα ἐγχυματεσέον κεδρία. κατασκευασέον δὲ κερά-
τινον αὐλίσκον παντοθεν τερημένον, ἐνρουν δὲ κατὰ τὴν βάσιν
τῷ μεγέθει τοῖς τόποις κατάλληλον σύτα, ἐνθέντες ὑπὲρ τὸν
σφρυγτηρα πληρέμεν κεδρία, ὥστε τὴν παράθεσιν τῆς κεδρίας
κατὰ τὴν ἀντηγούς εὑρυχωρίαν, καὶ κατὰ τὰ πλάγια πάντοθεν
γίγνεσθαι.

Cap. XLI. De Ascaridibus.

Ascarides etiam species sunt Lumbricorum, ad extremam intestini reëli & internam sphincteris partem habitantes, pruritum vehementem his locis inferentes & ad alveum dijicendum infantes aspiduc cogentes, qui quidem nixu & excretione levantur. Ætate vero proiectiores, causas rei molestæ perspicientes, digitos immittunt & occurrentes educunt; lapillis etiam calefactis aut calculis littoreis, sole coctis, foyendo, pruritum mordacem leniunt. Quum vero animo imbecilliores his malis afficiuntur, Symptomata minime negligenda sunt, sed sine mora curanda; & illis, qui falsis opinionibus abripiuntur, causa vera est indicanda, curandi methodo simul explicata. Symptomatum horum causæ sunt cibi, frigus alimentaque corrupta, que præcavisse quidem præstat: Hæc etiam excrementorum graveolentia indicat. Postea quidem infantes salsugine acri aut decocto ex Absinthio & Oleo evacuandi sunt. Clyster vero calidior sit, cuius ope postquam aberint excrements, partes malo affectæ sunt illiniendæ, Simplicibus quidem: *Acacia* & succo *Hypocistidis Rhoisque* succo, aluminis solutione admixta; Compositis vero: *Andrenio pastillo* & *Sphragide POLYIDE* atque *tana osygo imbuta*, similibusque aliis. Adstringentibus namque contracta caro corroboratur promptatemque ad animalcula generanda anittit & simul Ascarides expellit. Ætate proiectiores etiam evacuandi sunt acrioribus & calidioribus, salsugine & decorto ex *Centaurio*. Deinde *Olenum Cedrinum* infundendum: quam ob rem fistula cornea undiquaque perforata apparanda est, ad basin ampla, magnitudine loco conveniens, quam ultra sphincterum inditam oleo cedrino explemus, ut illud immissum recta tam per amplitudinem quam per latera vim exferat, deinde vero quiescere jubemus, saepè eadē sanandi methodo utentes,

Aliud,

γῆγγεσθαι, εἴτα ηρεμεῖ κελεύομεν, χράμενοι πλεισάνις τῷ μυτῷ τροπῷ τῆς θεραπείας.

Άλλο, καὶ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς τελεοῖς αὔρμοδιῶτατον καὶ ἐνεργέσατον κρέας παλαιὸν αἷλιζον, τὸ λιπαρὸν περιγύλι φούτες, καὶ ὑπόμηκες καὶ σρογγύλον ἐργαστάμενοι, ως αὔρμόται δύνασθαι, τῷ δακτυλίῳ καὶ τῷ σφιγκτῆρι ἐντίθεμεν, καὶ ἐπιδέσει χράμεδα ἐφ' ὅσον χρέοντος ὑπομένειν δύναντο, εἴτα λύσμεν, καὶ τοῖς ἐρημένοις ἐγχυματίζομεν καὶ διαχέειμεν, καὶ τοῦτο πλεισάνις ποιοῦμεν. Άι δέ τροφαὶ σιτώδεις καὶ εὐχυμοὶ καὶ ἐυδιόκητοι εἰσαταν.

S. 4.

Quæ in Capite jam allato AETIUS de *Ascaridibus* differit, quo jure & quatenus ad ipsum referri possint, pro certo quidem non conflat; cum autem ex GALENO præcipue sua hauferit, & hic nil fere de Entozois hisce in scriptis suis habeat cc) cumque multa, ut supra jam indicavimus, Nostri de re Medica sunt merita, plurima observata propria, neque suspicari, licet reliquos Auctores antiquiores, supra commemoratos, hanc eandem tractasse materiam, præter HERODOTUM, quem autem expressis verbis, de *Lumbricis* agens, affert, & quem certe etiam si is de *Ascaridibus* quidquam docuisset, similiter indicasset, vix illa adest dubitandi caussa quin suo ex ingenio proposuerit quæ de hac vermium Specie commemoravit. Quamvis

cc) In *Comment.* in *Aphor.* HIPPOCRATIS III. 26 paucissimis tantummodo animalculorum horum indolem indicat, hic ibi in scriptis suis reliquis remedium quoddam simplex addens,

Aliud, & infantibus & adultioribus aptissimum & efficacissimum: Carnem veterem salitam, adipe descalpta, sublongam & teretem, ut adaptari posit, faciainus, & podici sphencterique intrudamus, fasciam adhibentes quamdui sultineri queat, qua deinde soluta, praedicti infundamus atque illiniamus, saepius idem repetentes. Cibi autem frumentacei, boni, succi, & facile concoquendi exhibeantur^{*}).

vis autem brevius & tantum per summa quasi eundo capitare hancce explicet, ita tamen in eadem exponenda versatur, ut non nisi summa cum admiratione principia therapeutica recentissimi sevi apud ipsum agnisci possint saniora, quæ scilicet non tam in depellendis hospitibus infestis, quam potius in corpore excitando & corroborando versantur, quo Diathesis verminosa penitus tandem evanescat, &c, ut ipse loquitur, pronitatem corpus ad animalcula generanda amittat; quæ quidem uberius infra explananda sunt, natura & ipsa geneli ipsorum secundum ingenium Auctoris nostri fertilissimum in antecessum penitatis.

In adyta Naturæ penetrandi cupidine curiosa at debilis
E humani

*) Grati quidem agnoscimus nobis ab amico Upsaliæ com morante copiam factam esse versionis hujus ejusdem Capitis *Cornarianæ* (de qua supra egimus, quamque Bibliotheca nostra Academica non possidet), quod vero apographon examinatum & cum textu græco, in nostro Codice obvio, collatum non in omnibus quidem nobis placuit, ideoque novam hic versionem, meliorem haud dicere audi emus, tentatam peritiorum judicio benigno subjicimus.

Humani generis progenies, ingenio correpta ferventi atque multipli-
ci, dudum flagravit, semper fere viribus frustra im-
penis, imbecillitatem suam & mysteria stupenda atque sancta
impenetrabilis Naturae agnoscere coacta. Nec illa res densioribus
tenebris offusa curiositatem Philosophorum & Naturae
scrutatorum magis exercuit quam generatio omnium rerum,
nihil ingenia eorum vehementius versavit quam desiderium,
animantium in primis in systematis s. scilicet Naturae inferioribus
gradibus semet volutantium, prima detegendi vite fila.
Exitus vero tandem his illorum conamitis qualiscunque pa-
tuit, & prout ipsa eorundem generatio tenebris maxime offusa
illis videbatur, via quoque nonnisi caliginibus & dubiis im-
plicita, at ampla simul atque patenti, felici quadam veri præ-
fensione progressi sunt, temporum sequentium inquis judiciis
& contemtu excepti, qua tamen illis jam applaudentes obviam
eunt plurimi, quibus clariori luce collustratis vestigia Naturae
admiranda accuratius persequi licuit, generationem neque sic
dictam æquivocam amplexi, ex rebus omnium corrupissimis
vix animantem derivarunt animalculorum, quibus organa
propagationis solita tribuere non potuerunt, qua ergo, vi
procreatrice ipsius Naturae assumta, facile etiam genesis Ento-
zoorum vel maxime absconditam declararunt, quam itaque apud
antiquos fere omnes eandem reperimus *dd).* Ideo nec Aërius
aliam sententiam hac de re quam majores & coævi ejus sover,
in

dd) Cfr. e. g. HIPPOCR. De Morbis L. IV Sect V. & ARISTOTELES.

Hist. Anim. L. V. C. 19 ubi tota doctrina his fere continetur:
τὰ δὲ ἐκ τῶν ζωῶν, αἷλλ' αὐτόματα . . . τὰ δὲ ἐν Βορείων
καὶ κόπεω σηπομένη . . . τὰ δὲ ἐν τοῖς περιττώμασι, καὶ
τούτων τὰ μὲν ἐκκεχωρισμένων, τὰ δὲ ἐν τοῖς ζωοῖς οἷον αἱ,

in ipsa scilicet corruptione semina vermium quærens *ee*, iis tamen in Capite de *Lumbricis* in primis utens verbis, ut debilitati corporis, morbis confecti, generationem potissimum tribuere videatur. In Capite de *Ascaridibus* multis quidem in hisce rebus non est, præter alimenta corrupta cibos tantum atque frigus prout caußas carumdem afferens, quo loco neque cibum aliud innuere potest quam corpori ineptum, ex quo, frigore accidente, non potest non oriri summae debilitatis statutus, genesi vermium faventissimus. At que his obiter quasi significare voluit, expressis verbis in Cap. de *Lumbricis* clarius post HERODOTUM indicat, lumbricos in febribus nasci dicens, ita quidem ut in initio morbi ex subjacente corruptione progignantur, in statu vero ex malitia morbi, & in decremen-

E 2 to

καλέμεναι θλιψίδες. Εσὶ δὲ αὐτῶν γένη τέλος ἀπὸ τῆς ὄνομαζομένου πλάτειαν, καὶ στρογγύλου, οἷον τοιτοι καλένται ασπασίδες. Εν μὲν οὖν τοιταῖς ἔτερον εὐδέλη γίνεται (alia autem (animalia), non ex animantibus, sed sponte (procreantur). . . . alia vero in coeno & stercore putrefacto . . . alia in excrementis, aut jam excretis, aut adhuc intra animalis contentis, ut quae lumbrici appellantur. Horum tria genera sunt, latum, teres & quod ascarida appellatum est. Ex his igitur nihil aliud procreari potest). Cfr. GALENUS in Comment. ad Aph. Hipp. III. 26. ALEX. TRALLIANUS in Epistola ad THEODORUM de *Lumbricis*, alios ut omittamus. Vid, etiam OVIDII Metamorph. I. v. 416, seqq.

ee) De Tenia Cap. 4º aliam tamen profitetur Aëtrius sententiam præcedente quidem HIPPOCRATE. Leguntur enim

to denique ex permutatione omnium in melius ff). Verba autem haec, si vel non omnino pertinaciter premanantur, innugentiam videntur, inopiam virium matrem animalculorum indicatam fuisse, quod quidem adhuc eo confirmatur arguento, quod versus finem ejusdem Capitis ortum *Lumbricorum* ex alvi fluxione repetat, ita ut in quantum fluxiones invalecant, tantum etiam eorum generationem augeri vicissimque fluxu cœsante, rursus illos interquiescere, quare maxime in id entendum esse statuit, ut alvus adstringatur firmitasque ei adjiciatur gg). Accedit, quod remedia tantum non omnia hunc eundem

ibī hæc: Esi δὲ ἡ πλατεῖος ὥστε ἐποιεῖ τὸ μεταβολὴν ὑπελωκότος ἔνδοθεν τὰ λεπτὰ τῶν ἐντέρων ὑμένος ἐπὶ τῷ σῶμα τῶν ἀράδες, ἐπιφέρον δημητρίου συνεχεῖς τοῦ σομάχχου, καὶ πρὸς τὰ στίλαι ὁρμῆν ἀνεπιζατον. (Estantem latus *Lumbricus* si ita dicere licet, permutatione membranæ intrinsecus tenuia intestina ambientis, in corpus quoddam vivum, quod continuos stomachi morsus afferat ἢ ad ribus inconsideratum appetitum; unde patet ipsum nec sibi nec hypothesi assumtae bene satis constitisse,

ff) Μηνύονται ἐλαυνθεὶς καὶ ἐν πυρετοῖς, καὶ διήσει πυρετῶν, διεφέρονται πλήθει, καὶ μεγάθει, καὶ χροιᾷ, καὶ καιροῖς. Περὶ μὲν γὰρ τὰς αὔρας τῶν νοσῶν γενόμεναι, τὴν ὑποσαγρίαν εἰς ὑποκειμένην διαθέρονται λαμβάνεται - περὶ δὲ τὰς αὔρας ἐν πονηραῖς νόσοι - περὶ δὲ τὰς παρασκήνας ἐκ μεταβολῆς τῶν ὄλων ἐπὶ τὸ κρείττον.

gg) Επικονιστῶν μὲν γὰρ τῶν ἔσυματων συνεπιτείνεται καὶ ἡ τῶν ἐλαυνθῶν γένεσις παυσαμένων δὲ τῶν ἔσυματων, παύεται. Διὸ σπουδαζέον συζητέειν τὴν κοιλαῖαν, καὶ τονοὺς ἐντῇ εντιδίνειν.

dem respiciant finem, siveque generationis hujus theoriam etiam
 Aëro placuisse significant; quæ & deinde per secula viguit
 floruitque, donec ob oriente sensim in Naturæ Scientia nova luce
 ecidere antiquitus recepta pleraque, atque alias eorum loco
 substituere hypotheses novarum Scholarum statutoribus e re vi-
 sum est. Inclaruere nempe successu temporum viri quidam
 magni nominis, & doctrina & ingenii acuminis præpotentes,
 at in referandis Naturæ arcanis sibi adeo sufficentes, regulas
 que ejus investigandæ & explicandæ præproperis adeo, ne di-
 camus temerariis studiis ex tripode quali constituentes, ut
 eandem in favorem Systematum suorum limitibus haud raro &
 exiguis & angustis nimis circumscripti erint. Nihil ab ingenio-
 rum suorum stupenda vi alienum putantes, omnia ex positis
 hisce generalibus legibus explicare studuere, saepe vel in mi-
 nimo totius puncto totum illud suis cardinibus fixis se volve-
 re posse autemantes. Placuit vero hæc de generatione animan-
 tium disquisitio ita omni tempore Naturæ scrutatoribus, ut
 summo ardore in mysteriis ejus detegendis semper desudave-
 rint. Facile etiam fuit omnium fere per se, scilicet extra alia cor-
 pora viventia subsistentium indagare causas & originem; at
 ortum parasiticum Entozoorum hypothesesque hac de re inter-
 se conflictantia eruere & declarare haud valuerent. Neque enim
 per conceptum a patre transgressum ovorum in matrem, nec
 eorundem per sanguinem maternum in embryonem delationem,
 quemadmodum plerique statuerunt, nec per ubera post partum
 partum impertitionem fingere possumus; neque statuere juvat ova
 in aëre circumvolitantia via quadam secreta at accesibili in cor-
 pus pervenire posse, ibi muco intestinali favente, in animal-
 cula viventia trahimutanda, uti nec quæcumque alia venditata
 immisso externa attento & a partium studio alieno Naturæ
 scrutatori satisfacit.

Longum

Longum foret commenta proxime præterlapsi ævi recentere omnia, longius multo argumentis appositis fundamenta eorum vacillantia convellere. Sunt autem vires Naturæ admirandæ proprio suo impulsu in organismis novis procreandis continuo efficaces, instar cordis in materia reagente vitam per membra disjuncta spargentis. Ubi defiere vires formatrices Individuorum, ibi vis illa fatigari nescia Naturæ semet luculenter prodit. Orientur ejus ope organismi, insimum locum in serie infinita viventium occupantes, & maxime quidem ex particulis aliorum corporum organicis, quod optime demonstrant non quidem sola animalcula illa varia *Infusoria* dicta, quorum ortum admirandum, his principiis consentaneum acutissimi Naturæ interpres egregiis experimentis probarunt sed etiam insima illa Regni vegetabilis quasi exordia, quæ non nisi efficaci hocce naturæ niſu explicari possunt hh).

Sed ad Entozoorum in primis pensandam genesis revertamur, obiter prædicta in usum nostrum collaturi. Diffiteri itaque haud possumus, pro theoria antiquorum de generatione illa sic dicta æquivoca nostro ex judicio revera adefesse argu-

hh) Chr. C. BRENGEL von d. Bau und d. Natur d. Gewächse. Zweit. Kap. §. 3. Studien, herausgegeben von DAUB u. CREUZER Zw. B. p. 92. GMELIN Allg. Pathol. d. Mensch. Körpers p. 365, Stuttgart u. Tübingen 1813. "Man müßte wenn man die generatio æquivoca bey den niedersten Organisationen läugnen wollte, eine solche Kleinheit und Unzerstörbarkeit ihrer Keime annehmen, die selbst die lebhafteste Einbildungskraft kaum fassen könnte, und der die leichte Zerstörbarkeit des thierischen Stoffs und des Lebens widerstreite".

menta tanti momenti; tantam saltum p̄ se veri speciem ferentia, ut p̄ae reliquis haec in re prolatis hypothesibus amplectenda nobis videatur *ii*). Quæ de putredine veteres habent in considerationem haud veniunt, cum quæstio sit de Entozoorum ortu; hypothesis enim brece eorum de vita prodeunte ex putrefactione, non nisi de infusoriis animalculis vallet *kk*). Neque promiscue oriuntur, nec Entozoa ex Infusoriis nascuntur, sed utraque temper eadem & diversissima *ll*). Ubi

ii) Cfr. WIDEMANNS Archiv II. B. 1 H. p. 36. ubi Cek. Rudolphi generationem æquivocam argumentis variis & acutissimis probat; & LINK's Kritische Bemerk. u. Zusätze zu K. SPRENGEL's Werk über d. Bau u. d. Nat. d. Gewächse. p. 7 --- "Ein lebendig gebährender Wurm dieser Art, welcher Junge von einer solchen Grösse hervorbringt, dass sie nicht durch die kleinen Gefässe gehen können, Junge, die nicht im Blute leben würden, beweiset ohne Widerspruch dass eine generatio æquivoca stattfinde.

kk) OKEN Lehrbuch d. Natur-Philosophie, II. 930. "Das Fau-
len ist nicht anders als ein Zerfallen der Organismen in
Infusorien, eine Reduction des höhern Lebens auf das Ur-
leben."

ll) RUDOLPHI l. c. Vol. I. p. 406. GMELIN I. c. Ep. 366:
"Freylich stehen die Intestinal Würmer auf einer höhern Stufe des Lebens, als die Infusorien, aber sie entstehen auch unter Umständen, die der Organischen

Ubi ergo in animalibus vivis *dissimilatio* h. e. *assimilatio imperfecta* locum habet, in particulis disjungendis evolutio similes invenitur ac in organismis supra *allatis inferioribus*; & cum illa *dissimilatio* quovis loco corporis fieri posit, & diversis locis diversa sit, inde quoque explicari potest ortus verium diverorum in diversis corporis partibus. Oriuntur porro vermes intestinales repente atque facilime, cum in corpore quocumque, rarius saepius interdum vero semper diathesis verminosa adsit, quæ levet vel ob setatem adhuc tenebam, vel virtus vitaque rationem corpori minus aptam, vel dispositionem quandam asthenicam exferat. Quod ad diathesin illam attinet, vermes frequentissimi apud eos inveniuntur, qui ventrem ferculis farinaceis, glutinosis, parum nutrientibus repellent, itideinque qui potionibus relaxantibus atque debilitantibus indulgent, maxime si cum his conjuncta sit vita sedentaria, curis plena, vel habitatio in loco humido aereaque corrupto. Cohæret cum his proxime dispositio illa asthenica, verum feracissima. Est enim experientia satis confirmatum in corpore debiliori morbisque præsertim Systematis reproducentis, vañorum absorbentium & tractus intestinalis asthenicis vexato, vermes saepissime hospitari. Corpore cacheætica laborante labe, chylificatione rite peragenda impedita, atrophia maloque scrophuloſo machinæ ruinam minantibus organicæ, copia horum animalium plerumque animadvertisit adeo adacta, ut fidem fere supereret. Caufa quidem hujus generationis uberrimæ facilis est perspectu, cum enim absit vigor corporis assimilatione violata, hoc decomponi quasi incipit, secretionibus præter-

Bildung günstiger sind; sie entstehen in einem Organ, das in hohem Grad organisirend und bildend wirkt.

præternaturalibus auctis, quales sunt lymphæ cumulatio nînia, Hydropibus anfam præbens, vel mucus adauctus, vel fordes aliæ, in primis primarum viarum, semina morborum a liorum varia. Talibus vero in particulis remissis, in muco, lymphæ, ceteris collectis, principium vitale suæ sponte factum corpus vivum & organicum effingit, seu animalculi germen oritur rebus faventibus excolendum *nn.*)

His jam de genesis Entozoorum brevissime & in trans cursu quasi allatis, ad rem unde exit redat disputatio, scilicet ad mores ac vivendi habitum Ascaridum proprius conûderandos. Locum habitationis earum recte afferit Aërius, quem & sibi cognitum habuere Veteres omnes; rarius enim hunc locum s. adamatum intestinum rectum deferunt, quamvis vel in signibus rugosis intestini Coli saepe ac in Coeco, vel in ventriculo interdum *nn.*), vel in ipsis faucibus, cuius rei casum affert Cel. BRERA *oo*), vel in genitalibus foemineis, muco scatentibus, ubi pruritum vehementem excitant, nonnumquam inveniantur. Hanc ultimam nominatam earum sedem jam HIPPOCRATES *pp.* indicat, & recentiores multi comprobant, rem

F ita

mm) RUDOLPHI I. c. I. p. 410. Cfr. *ib.* p. 402 - 416 ubi præcipua hæc uberioris tractantur.

nn) WOLF *Obs. chirurgico medicæ. Quedlinburgi 1704, L. II. Obs. IV,* Fuerunt hic vermes sacco membranisque inclusi ventriculi.

oo) Medicinisch praktische Vorlesungen über die vornemste Eingeweide wörmer aus d. Italienschen übersetzt von F. A. WEBER Leipzig, 1803, p. 19 ubi mulieris Febri nervosa lenta vexatæ casum letalem narrat.

pp) *De Morbis Mulierum L. II. Sed. V.*

ita explicantes, ut anum elapsæ novam hancce sedem occupaverint *qq*). At signa earum diagnostica multis non afferit, ea tamen commemorans, quæ rarius fallere solent; euan enim sint Alcarides vivacissimæ & vere saltatrices, pruritum vehementissimum & fere intolerabilem intestini recti præcipue veroani excitant, unde non potest fieri quin iisdem vexati ad alium dejiciendum cogantur, quibus nisibus leniri solet cauffa molesta. Neque, nisi in ipsos vermes incidamus, alia habemus signa præter topica hæc allata, e quibus certe cognosci posit adesse Alcarides, quæ igitur, consideratis & pensitatis simul ceteris variis in Auctorum scriptis hominis verminosi allatis signis, (quamvis rarius vere pathognomicis, cum nihil fere magis lubricum ac dubium sit, quam quod ferri solet de vermium præsentia judicium), Diagnosin adjuvent oportet. Homo verminosus, ut jam supra indicavimus, maxime ex statu corporis debili s. asthenico, quoconque modo orto, & morbis affectionibusque inde derivandis variis, dijudicatur atque præsumitur, in primis si revera accedant symptomata systematis nervosi læsi, quod semper, ob sympathiam miram *Nervi Intercostalis s. sympathetici magni* cum reliquis, afficitur. His duobus cardinibus omnia vertuntur, & *Diagnos* Anthelminticorum agendi vi ipsiusque vermis excretis, magis minusve confirmatur. Per plurima igitur signa, quæ Auctores variis vermis in corpore præsentibus cognoscendis idonea definivere, ad hæc eadem referri possunt, quare supervacaneum nobis visum est hic eadem pluribus recensere. Caute & diligenter interea procedat Medicus, ne affectiones ægrotantium inepit Vermium nocivæ:

vi.

qq) Cfr. J. E. WICHMANNS Ideen zur Diagnostik Dritt Band,
p. 81. Hannover 1802.

vi, nec, ubi revera hi molestia adsint, vel in aliis morbis symptomata ita perturbent, ut dira quæque & acerba minentur, nihil omnino iis tribuat. Quod ad *Prognosin* attinet, de illa nihil AETIUS habet; neque certi quid de ea statui potest, interdum namque adiunt *Ascarides* sine ulla corpori illata molesta, interdum contra gravissima afferant mala. Plerumque vero illi hallucinantur, qui æque *Astaridibus* ac ceteris *Entozois* morbos proprios verminosos siccissime nervosi generis, adscribunt; tantum enim absit ut Vermes in his *Causæ* sint, ut potius *Symptomata causæ* habantur necesse sit, cum eadem res, quæ morbum produxit, genesin vermium quoque efficiat. Oleum igitur & operam sine cubio perdidere illi, qui de *Febri gastrica*, pariter ac de *morbo mucoso- & scrophuloso-verminalis* &c. locuti sunt; nam si ad cauñas, quarum vi concurrenti *Epidemia verminosæ* illæ, quas descriplere VAN SWIETEN rr), HUNHAM ss) & VAN DEN BOSCH tt), ut & *Febres* ejusmodi aliae, quarum apud Auctores mentio sit, ortæ sunt, attendimus, facile est perspectu illas ejusmodi fuisse, quæ Astheniam universalem adduxerint, ideoque vermium etiam genitrices tuerint; in quam classem & referri debent *Febres continuæ & intermittentes* quas DE HAEN uu) verribus tribuit, alias celebres medicos ut taceamus vv). Nulla autem corporis labes

F 2

æque

rr) *Comment. in H. BOERHAAVE Aphorismos*, T. IV, p. 720.ss) *Opera Physico Medica*, T. I, p. 284.tt) *Historia constitutionis epidemicæ verminosæ quæ annis 1760, 1761, 1762 & initio 1763 per Insulam Overflasqué & contiguam Goedreeede grassata fuit &c.*uu) *Ration. Med.* T. XIV, p. 142.

vv) Cfr. BRERA I, c. p. 79.

æque Infantes vexat ac sic dictæ *Scrophulæ*, nullusque morbus vermium genesi æque favet, ac hic. Ingraveſcit lentisſime, quandoque gravioribus quoque irruentibus ſymptomatiſbus, & cum vermes ſe adeſſe inter hæc produnt, his foliis, utpote mali cauſiſ, remedia opponuntur, iſpa natura & ratione vera morbi neglecta, quæ male concepta theoria ineptam Medicorum agendi viu graviflme denique caſtigat, cum chronici & febrilis ſtatus, ingraueſcente morbo & febri hec̄tia ſcrophulosa accidente, vermes cauſæ initar haudquaquam ſtatui poſſint xx.

Non tamen ii ſumus, qui nullas omnino in machina corporis concurſa & labefactata partes Vermibus concedamus, nam præter topica mala, leniora vel graviora, accedunt graviflma illa & fere intolerabilia, quæ ob locorum conſenſum oriuntur & ſystematiſ nervosi iſei produnt ſymptomata. Innumerā quidem ſunt hæc, atque omnia facile ex compage *Nervi Sympathetici* cum quibusvis fere aliis partium corporis nervis explicantur. Hinc convulſiones violentæ & ſubitæ, horrores, palpitatio cordis, lipothymiæ, vertigines, paralyles, oculorum aliorumque ſenſuum vehementiores affectiones, ſomnus, jaſtationibus, pavore & delirijs turbatus, chorea St. Vini, epilepsia tandem & quæ ſunt alia perplurima ejusdem furfuris mala, exoriuntur, quibus omnibus etiam vermes ſymptomata aliorum morborum ſepiſlme ita perturbant, ut decurſum alias quamvis regularem maxime obſeruent hi, jam vero faciem

pro-

xx) Morbi ſcrophulosi, cum vermis complicati, historiam insignem tradit ANT. GETSCHLÖGER in HUFLANDS *Journal d. Prakt. Heilk.*, X B. 1 St., HUFLAND über d. *Skrofel Krankheit*, Jena 1797, p. 39, vermis malum ſcrophulosum perperam tribuit.

protoformem adeo Medico præbeant, ut omni diligentia ne decipiatur ei procedendum sit. Nunquam igitur negligenda esse symptomata, post Aërium statuimus, sed *Cura instituenda* est, rite formatis indicis; semperque in id quam maxime incumbat Medicus, ut omnia quæ genesi faveant vermium præcipue submoveat, nec in illis fortiorum remediorum ope expellendis omnem operam ponat.

In causis recensendis symptomatum verminosorum Aëtius porro, & recte quidem docet, ab illis si præcaveris præstare. Si enim vitæ viðusque ratio ita semper instituatur ut nil loci relinquitur Astheniæ, si vigor corporis conservetur vegetus & omnes functiones naturales illæse prout oportet vigeant, Entozoa corpori nil mali inferre valent. Cum vero semper fieri non poscit, ut hæc omnia vel optima consilia pro voto succedant vermesque sic præcaveri nequeant, ad malum ipsum extortum attente animadvertendum est, quod quo magis radicatus evellitur, eo melius res ægrotantium agitur. Status ergo debilitatis, quounque modo sece apud illos exserat, in animo & ante oculos semper versari debet Medici curam instituens, quo huic malo tollendo idonea exhibeantur medicamina, quorum corroborandi vi felicius sæpiissime sedantur molestiae gravissimæ, quam Anthelminthicis illis fortioribus vel millies repetitis. Organismum magis magisque tantum debilitantibus. Non tamen omnino taxandus est Aëtius, qui Ascarides expellendas esse remediis ipsis odiosis vel evacuantibus postulat, nam ita sepe res sece habent, ut cura bene antea non succedit quam immunita verium, vel expellendo vel necando, agendi vi, omnibus tamen simul accurate consideratis & penitatis, quibus in deterius abire possunt affectiones ægrotorum. Cura ergo *symptomatica*, evacuantibus atque *antispasmodicis* præcipue absolvenda, plerumque prægrediatur necesse est, ante quam

quam *Diathesin asthenicam*, remediiis eidem propulsande accommodatis, submoveare studeamus; nunquam tamen omnia illi tribuenda sunt, cum causa mali nondum remota, vermes in persequendis injuriis suis infestiores frēpe evadant.

His de generali curæ methodo obiter adumbratis, in speciali illa Alcaridibus opposita Therapia Auctorem nostrum presius sequemur, qui primo quidem curam quandam palliativam s. lenientem, qua adultiores utantur, dum nempe digitorum ope educant vermes vel lapillis calefactis pruritum mordacem leniant, commemorat, cuius vero efficaciam nec ipse magni facere videtur; deinde vero remediiis propriis & directis recensendis symptomatice incipit, cura mox adhibita corroborante, eodem profus modo agens, quo & nostri temporis Medici sapientiores in morbis verminosis sanandis verari solent. Clysteribus vero & injectionibus fere folis in hanc vermium speciem cum successu agere licet, ob sedem quidem his accommodatam, nec tamen, prout res poposcerit, etiam aliis remediorum vel externe vel interne applicandorum regulis neglectis. Commoda illorum perspiciens AETIUS etiam ad fugandos vermes Clysteribus uititur & guidem calidioribus, certe ideo quod magis leniant molestias & blandiores sint. Nec in eligendis ipsis remediiis per Clysterem injiciendis, ipsum minus laudandum est, salugine enim adhuc contra Ascrides, vel sola vel cum oleo &c. conjuncta, & nos utimur, vi utrinque remedii insigni satis adeo cognita, ut illam hic ulterius exponere haud opus sit. Conjungit vero Auctor noster Oleum cum Decotto ex *Abyanthio*, quibus junctis certe in vermis fortius multo agit; compositio enim haec non tantum antispasmodica verum etiam etioprotica & anthelmintica est, certo respectu etiam corroborans salutanda. Abyanthos autem hoc loco est *Artemisia Abjonthium Linn.* cuius vim

vim etiam ad vermes fugandos nemo quidam ignorat, cuiusque in Clysteribus utim neque nostrum avum negligit *yyj.* Si quidem his jam bene succedat hæc cura symptomatica, quam ævi hujus pharmacis perglutinis adaptatam diutius urgere non licet, ad corroborandi methodum, pro ipsius quidem temporibus proprio dijudicandam, at nec a nostra agendi ratione, ad principia certe quod attinet therapeutica generalia, alienam, recte Auctor noster progreditur. *Adstringentibus* nempe sapienter utitur, quippe quibus contracta caro corroboratur primitatemque ad animalecula generanda amittit, præterquam quod deinde Alfarides expellunt. Corroborandi enim methodus multis quamvis ac variis remediiis absolvatur, ultimus tamen haud locus *adstringentibus* concedendus est, maxime si cohaesio partium sit laxa nimis seu atonica. Nec topicæ tantum atoniæ verum etiam universali prosunt: qua sere neglecta, AëTIUS illi tantum occurtere satagit, ideo certe quod debilitati topicæ tantum Ascaridum præprimis tribuat genesis. Clysteribus igitur cum successu adhibitis, partes malo affectas remedii vel *Simplicibus* vel *Compositis* illinendas esse svadet, quibus vim adstringentem attribuit, & quam revera tantum non omnia summam habent.

Exigit vero res tractanda explicationem horum pharmaceorum qualemcumque nostram, quo ratio Auctoris medendi clarius

yyj. Cf. F. JAHN *Practische Materia Med.* Dritte Aufl. Erfurt 1814. I. Th. p. 3. Caussam vis ipsius herbæ conjectando addit: "Ich glaube daß der Nauseose oder Narkotische Bestandtheil des Wermuthes hierbei allerdings mit in Anrechnung zu bringen sey,

clarior illucescat, *Simplicia* igitur præscripta primo consideranda sunt, e quibus *Acacia* primum locum occupat, & a DIOSCORIDE zz) & a PLINIO commemorata aaa), Botanicis nostri ævi *Acacia vera* appellata. Ex illius fructu immaturo, qui ipse legumen est bivalve, exprimitur succus, in spissitudinem extracti condensandus, qui quidem eam possidet vim adstringentem, ut cordonibus pro coriis densandis in usu esse soleat. Etiam ex foliis quosdam succum simul exprimere, Autores antiquiores nominati notarunt, immo ex hisce & floribus junctim, qui vero succus alteri inferior est bbb). Succum illum austriorem ab AËTIO innui facile patet, cuius vero vires & usus etiam GALENUS exponit ccc). Quod vero attinet ad succum *Hypocistidis*, ejusdem fere est qualitatis ac quem jam attulimus. Exprimitur ex fructibus recentibus, baccis puta, plantæ perennis parasiticæ, quæ jam *Cytinus hypocistis* dicitur, radicibus specierum variarum *Cyli* generis innalentis, & foliis calore in extracti constituentiam iucatur. Indoles illius valde adstringens est, ferro namque sulphurico addito subito nigredinem contrahit, quam ob rem apud Veteres pretiosum omnino habebatur pharmacon, semper fere, ubi indicata fuere *adstringentia*, applicatum, quemadmodum ex GALENO & AËTIO hic

zz) *De Medicinali Materia Libri VI* Joh. RUELLIO interprete L. I. Cap. 115.

aaa) *Hist. Naturalis* L. xxiv. lxvii. Ed. J. G. F. FRANZIUS Lips. 1788.

bbb) Cfr. MURRAY *Apparatus Medicam*, Vol. II. p. 413.

ccc) *De simpl. medic. facult.* L. VI. Post illum AËTIUS ipse L. I. 6. Hic in recensendis *simplioribus* ILLUM in omnibus fere sequitur,

hic ibi pluries colligi potest. Stirpis vel succi inde expressi
meininere DIOSCORIDES *ddd*) & PLINIUS *eee*). Qvæ vis præ-
cedentibus attributa est, potiori adhuc jure competit *Rhois*
succo, fruticis, a THEOPHRASTO ERESIO *fff*) jam commemo-
rati, a quo & egregie describuntur folia pinnata, villosa, in-
florescentia, fructus & usus ad rem coriariam *ggg*). Ex DIO-
SCORIDE *hhh*), GALENO *iii*) & PLINIO *kkk*) facile patet hunc
fruticem eundem esse, qui hodie *Rhus Coriaria* nominatur,
cujus usus, ob vim maxime adstringentem, ad coria præpa-
randa adhuc viget *lll*). Succus igitur ipsius, ex foliis præ-
cipue & ramis tenerioribus desumendus, (nam adstringendi vi
fere omni destituitur fructus, quare etiam olim ob acorem
gratum obsoniis instar condimenti adspargebatur, quemadmo-
dum & hodie apud Persas & Turcas *mmm*), non potuit non in
Gusu

ddd) I. c. I. 169.

eee) I. c. XXIV, XLVIII & XXVI, XXI, 4.

fff) *Hist. Plant.* L. III, C. XVIII.

ggg) SPRENGEL *Hist. rei herbariae*. I. p. 86.

hhh) I. c. I. C. 124.

iii) I. c. L. VIII. ubi diligenter satis post **DIOSCORIDEM**
exponit fruticis virtutes.

kkk) I. c. XXIV, LIV, LV.

lll) Cf. WILDENOW's *Anleit. zum Selbststud. d. Botanik* p. 145.
Zw. Aufl. Berlin 1809 ubi leguntur: "In allen seinen
Theilen ist er (der Gerber Sumach) sehr zusammen ziehend,
daher man ihn zur Bereitung des Leders im südlichen Frank-
reich mit Vortheil gebraucht."

mmm) MURRAY I. c. Vol. IV, pag. 27.

usu esse. In quantum autem efficacissima hæcce vis syptica^a, admixta Aluminis solutione, adaucta fuerit, evique facile est ad intelligendum.

Remediis igitur simplicibus usum fuisse Aëtium haud infirmis videmus; addit tamen & *Composita* quedam, usu comprobata & accepta. Inter haec *tana Oesypo* imbuta ad simplicia potiori fere jure referenda; *Pastillus* vero *Andronius* & *Sphragis Polyidæ* compositiones præbent haud simplices. Cum vero ex ipsa denominatione virtutes horum remediorum minime eluceant, has in pharmacorum formulis, quas tradidit antiquitas, perquiramus, & in primis apud GALENUM *nnn*), qui explanationem accuratam utriusque exhibet, quam itaque hic apponere e re esse duximus, allata simul *Simplicium* brevisima notitia. Est vero *Pastillus Andronius* inscriptus ex his secundum illum compositus: *Cytinorum* denariorum pondo x, *Aluminis scissilis* denariorum pondo IV, *Chalcanthi* denarium pondo VIII, *Myrræ* denarium pondo IV, *Thuris*, *Aristolochiae*, *Gallæ immaturæ*, singulorum denarium pondo VIII, *Pasi* heminasduas. Quæ vis huicce competit pharaco, singulis considerandis simplicibus intelligi potest. Κυτνός apud Græcos vocabantur flores mali Punicee (*Punica Granatum Linn.*) cum primo partu seu calyce in fructum abeunte. Vis adstringens his competit valida, paullo mitior tamen quam cortici, qui malicorium a Medicis appellabatur (Græcis ἀλδίον, deinde τὸ τῆς ἔριας λεμμα). *ooo*) *Alumen scissile*, (Græcis Σχιζοῦ) præstantius.

nnn) *De Compos. medicam. per genera Lib. V. Cap. II.* ubi
Pastillos ASCELEPIADEÆ enumerat;

ooo) DROSCORIDES L. I. C. 127. Cfr. etiam GALENUS de *Comp.*

tius fuit ceteris varietatibus Aluminis. Distinguere enim solebant veteres in diversas species Alumen, quod vel liquidum vel concretum habuere. Hoc figuris varium fuit, & *seisiflis* hue pertinentis binas varietates afflumerunt, nam vel glebarum aut asserum instar compactum fuit, vel sigillatum in capillamenta quædam canescens finiebatur, quod inde nominabatur *τερχήτις συντηγλα*, quasi capillare Alumen *ppp*). *Chalcanthum* (*χαλκὴ ἀρθος*) veteranum idem fuit quod nunc *Vitriolum de Cypro*, *coeruleum* (*Cuprum sulphuricum*) appellatur, & cujus vires notissimæ sunt *qqq*). In *Myrrha* vero & *Thure* antiquorum definiendis nil certi statui potest, cum nec adhuc inter eruditos conveniat, e quibus plantis pharmaca hæc defumantur. *Myrrha* apud nos occurrentia Cel. WILDENOW ad fruticem referuntur, cuius nomen Botanicum est *Annyris Kataf*, in Arabia felici & Abyssiniae regione prope mare rubrum sita, quæ *Troglodytia* appellatur, crescentem; & fortassis defumebatur etiam veterum

G 2

Myrrha

med. ser. loc. L. VI. I. ubi *Cytinos* primogenita, punica nominat; & *de Simpl. med. L. VI.* ubi post *DIOSCORIDEM Ba-*
laustum florē esse agrestis punicæ, sicut domesticarum est
Cytinus, asserit. *PLINIUS XXIII. LVII.* "Vulgaris coria
maxime perficere illo (cortice) novit: ob id malicorium ap-
pellant Medici."

ppp) Qui plura de his cognoscere cupit, apud *DIOSCORIDEM* *L. V. Cap. 72. PLINIUM XXXV. LIII.* aliosque veteres re-
rum naturalium Descriptores hæc perdiscat.

qqq) Apertissime hoc quidem testantur *DIOSCORIDES* *I. p. c. Cap. LXIV. GALENUS de Simpl. med. L. IX.* ubi fabricandi ejus methodum in *Cypro* multis assert, *PLINIUS XXXIV. XXXII.*

Myrrha (μύρρα, μύρη) ex eadem, cum ex iisdem locis præcipue apparetur; convenient certe omnes interpretatores in eo, quod pro eodem habeant pharmacon quod & hodie in usu venit. *Thus* vero ex *Junipero Lycia* desumtum huius vulgo fertur, quamvis alii illud ad *Juniperum thuriferam* referant; sed in re incerta nil certi statuere valemus. Vocatur etiam *Olibanum* (Græcis Ἀβενός, Λιβανός) & a THEOPHRASTO, DIOSCORIDE & PLINIO *rrr*) uberrime commemoratur. Sufficiat denique his addidisse brevem virium illorum secundum veteres *sss*) expositionem; estque igitur *Myrrha* excalefaciens, desiccans, nec non amaritatem quadam adstringente praedita; *Thus* vero, reque ac præcedens, desiccans, calefaciens & subadstringens, minime tamen manifesta adstrictione, que cortici potius competit. Utriusque porro usus in arte medendi frequentissimus fuit; & cum haec jam olim illis additæ virtutes cum iis, quæ Resinis hisce vel hodie tribui solent, usum tamen jam restrictiori, convenient, non inutilem prorsus particulam effecisse Compositionis hujus adstringentis utramque, facile omnino est perspectu. *Aristolochia* species olim tres habebantur, *rotunda* nempe, *clematitis* & *longa*, e quibus prima efficacissima fuit *ttt*). Radix in usu præcipue fuit, ejusque vires a GALENO l. c. pluribus explicantur. Utilissimam illam appellat,

rrr) THEOPHRASTUS L. IX. Cap. 4. Ibidem *Myrrha* mentionem facit, DIOSCORIDES I. Cap. 70. PLINIUS XII. XXX.

sss) DIOSCORIDES I. Cap. 67 & Cap. cit. GALENUS de *Simpl. med.* L. VIII ubi de *Myrrha* agit & L. VII ubi *Thus* exponitur. De hoc cfr. etiam *Meth. med.* L. III, Cap. 32.

ttt) DIOSCORIDES L. III. Cap. 4. GALENUS de *Simpl. med.* L. VI.

lat, amaram⁵ & subacrem, abstergendi atque calefaciendi potentia insimul præditam, cuius igitur efficacia cum Resinarum præcedentium fere convenit. Habemus & nos adhuc tres distinctas Species ejusdem Generis *Aristolochiæ*, quæ itidem sunt rotunda, *clematitis ac longa*, quarum vero usus frequens sane haud est. *Gallarum* naturam summe adstringentem DIOSCORIDES ac *GALENUΣ* *uuu*) indicant, ad quam fortius augendam, vinum, in primis vero austerioris generis, hic adhibere jubet. *CELSUS* *vuu*) quoque eandem hancce compositionem, in non nullis tamen variis, afferens, vinum adjicit austernum; alias vero *Passi* denominatio a *PLINIO* *xxx*) usurpatur, ut significet vinum jucundum ac generosum, Græcis γλυκύ appellatum.

Singulis pharmaciis sic consideratis de vi compositionis facilis est dijudicatio; quam ob rem ad alterum pastillum, *Sphragidem* *Polydor* progrediendum est, quam secundum *GALENUM* his collare invenimus elementis: *Malcorii* denarium pondo VI, *Myrrhae* denarium pondo VIII, *Aluminis scissilis* denarium pondo V, *Thuris* denarium pondo IV, *Aloës* denarium pondo VIII, *Chalcanthi* denarium pondo III, *Fellis taurini* denarium pondo VI, quæ vino dulci excipiuntur. Quem pastillum ejusdem hujus nominis *AETIUS* alibi *yyy*) explicat, hoc loco haud innui posse probabile est, nam *Sphragis* *Polydor* ibi
Coeli-

uuu) *Dioscorides* L. I. Cap. 123. *GALENUS de Simpl. med.* L. VII.

vuu) *De Medicina* L. VI. Cap. XIV.

xxx) L. XIV. XI, ubi de dulcium vinorum generibus loquitur.

yyy) L. IX. Cap. 49.

Calacis, Dysentericis, Quartana & Epiphora laborantibus commendatur, utpote dolores sedans & siccandi vim habens, nec in ulla re cum ea compositione adstringente convenit, quam **GALENUS & CELSUS** ²²²⁾ tradunt, interne præterea sumendam; illum nempe ingrediuntur *Semina Hyoscyami albi, Apii, Anisi & Opium* junctum trita, cum aqua deinde in pastillos formanda. **CELSUS**, præterquam quod pastillum huncce, quem celeberrimum appellat, **POLYBO** cuidam attribuat, in eo paullulum etiam a **GALENO** discrepat, quod Doses pharmacorum habeat diversas & *Thure* omisso, pro *Malicorio, Cytinorum* faciat mentionem, vino austero etiam pro dulci adhibito. Hæc itaque præcedentis Pastilli Simplicia cum *Aloe* *Felleque taurino* eidem additis, efficaciam hujuscem remedii compositi satis innuunt. *Aloe* autem veterum laudatissima, amarissimi succi, quæ ex India apportabatur, ex eadem sumebatur planta, quæ hodie *Aloe perfoliata* dicitur. *Αλών* appellabatur & planta & succus inde desumtus; utrumque vero bene explicat **DIOSCORIDES** a), hunc vero **GALENUS** b) præfertim: Succum medicamentum vocat, ad plurimas res propter exsiccationem mordicationis expertem utile, additique: "Est autem non simplicis naturæ, sed, ut est indicio gustus, adstringit simul & amara est (*Aloe*): adstringit quidem modice, sed fortiter amara est. Subducit & ventrem, ut puta ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore vocant ἐκκοπεωτικά. *Fel taurorum*, velut & aliorum animalium, apud veteres saepius in medicina adhibebatur. Hanc rem exponit **DIOSCORIDES**, præcipue

²²²⁾ I. c. I. V. Cap. XX.

a) L. III. Cap. 22.

b) *De Simpl. med.* L. VI.

præcipue vero GALENUS c), ex quo percipimus hunc succum omnium, quæ in quoque animalium reperiuntur, calidissimum reputatum fuisse. "Itaque sicuti sanguinem, inquit, & carnes dissimiliter temperata obtinent animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidissimorum fel felli minus calidorum praestat animalium. Taurorum bilis ergo etiam habetur calidior et siccior quam boum castrorum, nam castratum animal semper simile redditur foeminae & iis quæ sunt ætatis minoris." Quantas vero virtutes habeat fel, & nostri ævi medicina practica agnoscit ac testatur. Supereft denique ex Compositis ab AETRIO commendatis Οισυπηρον (ἔσιον), *Lana Oesypo imbuta*, cui antiquitas non parum efficacie concescit. *Oesypum* vero dicebatur pinguedo exfudans ab ovibus & collecta in lana lucida, cuius extrahendæ parandæque rationem, coctione lante in aqua & pinguedinis despumatione absolvendam, viresque DIOSCORIDES & PLINIUS d) tradunt. ILLE igitur remedii hujuscem virutem his exponit: "*Oesypum* excalefacit, explet ulcera & emollit, præfertim fedis ac vulvæ;" Hic vero iisdem acquiescit. A GALENO e) etiam didicimus vim ejus esse aerem & calidam, quare molles nimiumque humidas ulcerum carnes celerrime eliquat. Medicaminibus desicatoriis annumeratum fuisse etiam affert, vim ipsius lanæ succide anteа sic exponens f): "Ea fortes.

c) ILLE L. II. Cap. 70. Hic de *Simpl. med.* L. X.

d) DIOSCORIDES L. II. Cap. 66. PLINIUS L. XXIX. X. Utet que lanam surridam imponit desquamatis, percussis, lividis, collisis, dejectis, ossibus fratis, capitis & aliis doloribus, ut videre licet apud ILLUM l. c. Cap. 65. & HUNG II. c. IX.

e) de *Simpl. med.* L. XI.

f) in fine L. X.

fordes quæ lanis ovium inhæret & adnascitur, ex qua *Oesy-pum* quod vocant consicitur, concoquendi vim habet similem butyro: paulum vero etiam digerentis facultatis obtinens.^{g)} Jam quidem in medicina recentiori obsolevit ipsius usus, quem vero dum viguit profuisse, quemadmodum antiquis temporibus credebatur, a LINNÉ g) faltem docet.

Quæ vero Cura infantibus adhibita est, eandem etiam provectionis ætatis hominibus convenire dicit AETIUS, evacuantibus scilicet adhibitis acrieribus & caldioribus, sallugine & decocto ex *Centauro*. Addit hoc loco novum remedium, (non quidem ideo quod nullum ex præcedentibus adultioribus conveniat, vel quod hoc infantibus obfit), quod quidem planta, a Botanicis hodie *Chironia Centaurium* nominata, præbet. Hanc DIOSCORIDES h) κενταύριον μηρὸν ἡλιμανόν appellat & adhuc in Systematibus pharmaceuticis *Centaurii minoris* nomine insignitur. GALENUS i) radicem inefficacem, caulem vero folia & florem utilissima putat: "vincit enim in iis qualitas amara, paullulum habens & adstrictionis, atque ob ejusmodi temperamentum admodum exsiccatorium est medicamen, expers mor- dicitatis." PLINIUS k) de eadem sic loquitur: *Centaurion nostrum* fel terre vocant propter amaritudinem summam.^{j)} Neque nos nullius pretii hanc virtutem herbare habemus, est enim inter *Amara nostra*, velut *Centaurium majus* (*Gentiana rubra* f. *lu-tea*

g) Cfr. EJUSDEM Diss. de Materia Medica in regno Animali Ups. 1750, p. 8 & de Ovibus ibid. 1754, p. 24.

h) L. III. Cap. 7.

i) de Simpl. med. L. VII.

k) L. c. XXV. XXXI.

tea Botanicorum), pretiosissima. Hinc cui bono partibus atonia vexatis sit facile patet, & ob ipsam suam amaritudinem vermbus etiam odiosa esse potest.

Post evacuationem jam peractam *Oleum Cedrinum* infundendum esse Auctor noster docet, ratione quamvis hujus infusionis non allata. Colligitur vero hoc hoc *Oleum ex Jimipero Oxycedro*, teste Cel. SPRENGEL *l*), quem bene illustrat THEOPHRASTUS *m*). GALENUS *n*) Cedri speciem commemorat frumentosam, juniperis adsimilem, quae huic speciei congruere videtur, viresque *Cedriæ f. Olei Cedrini* post DIOSCORIDEM *o*), qui *Cedrum* arborem magnam perperam vocat, affert, quod admodum sit calidum, exsiccans, a corruptione corpora demortua tuens, utpote humiditates eorum superfluas depascens, ceterum in corporibus natos vermes interficere valens. AETIUS *p*) GALENI verba fere iisdem tradit, addit vero vim *Olei specialem*, *Astarides* in intestino recto necandi. Si vel hoc vel illud respiciat, instrumentum adornat proprium injectorium, cuius ope immitti possit oleum ita, ut omnes partes affectas intestini recti attingat, quo facto quietere jubet, quo viribus refocillentur vexati, donec repetatur eadem sanandi ratio. Jam itaque AETIO cognitæ fuisse videntur difficultates quibus obnoxia est expulsio animalculorum horum, plerumque

H

que

l) I. c. p. 106.

m) I. c. I. 16, III. 12.

n) I. p. c.

o) I. c. I. 89.

p) I. sub voce *κέδρος*.]

que enim curam continuam ac diuturnam in illis coēcendis adhibere oportet, ante quam voti nostri compotes evadamus q). — Remedium denique proponit AĒRIUS & pueris & adulteribus aptissimum & efficacissimum, carnem nempe salitam, sublongam & teretem formandam suadens, ut podici intrudi poscit, fasciis ibi, quandiu sustineri queat, retinendam. Causas car suppositorium hocce, dicto modo adaptatum, commendet, non allegat, certe autem ad pruritum sedandum & Ascarides fugandas tendit, quod quidem & medici recentiores & in his in primis BRE(A)r), urgent, qui idem hac in re Scriptor peritisimus simul docet, modum sanandi ab AĒRIO jam commendatum sua laude haud carere & nostrorum temporum agendi & medendi rationi facem prætulisse haud spernendum. Vim postquam exseruit caro, curam abolvit Auctor noster remediis prædictis infundendis atque illinendis, eandem quidem ob

q) Cf. BRERA I. c. p. pag. 122: "Die Afterwürmer sind in der That schwächliche Geschöpfe, aber unter allen am schwersten abzutreiben; und können eine Zeit lang über allen Glauben viele krankhafte Zufälle verursachen. Daher muss man eine beharrliche und lange Cur gegen sie gebrauchen, auch wenn sie ganz verschwunden zu seyn scheinen.

r) I. c. p. "Das Jucken und der Reiz, den die Afterwürmer in der untersten Extremität des Mastdarms verursachen, lassen sich oft sogleich dadurch besänftigen, dass man ein frisches Stück gemeinem Speckes an einem Faden gebunden in den After steckt und nach einiger Zeit wieder herauszieht, da gehen dann mehrere Afterwürmer mit heraus, die sich an d'n Speck angehängt haben; das wiederholt man so lange, bis das ganze Geschmeise zerstört ist."

ob causam quam supra indicavit, saepius eadem etiam hacce methodo repetita. Topicam vero postquam jam absolvat AETIUS ægrotantium tractationem, Athenica vero Diathesi totius quasi corporis ante oculos ejusdem versante, curam omnibus numeris absolutam non nisi remediis totum systema corroborantibus, obtineri posse recte autumavit, ideoque de victus ratione meliori instituenda paucis monet. Hac vero potissimum omnis nostra Therapia scientifica nititur, frustra enim machinam organicam læsam, remediis arte conquilitis, reparare niteris, nisi simul a natura indicatis, corpori convenientibus aliamentis utaris, æquabili quoque ritore ratione in auxilium vocata, hinc enim vigor roburque, hinc a novis vermium infestorum impetibus in posterum securitas.

**Ἐσὶ καὶ ἄλλαι μνήσεις εἰρημέναι τοῖς παλαιοῖς, οἱ
καλῶς προσέχεις, καὶ ἀντίθετοι ποιῆσις.*

ALEX. TRALLIANUS.

CORRIGENDA.

Pag,	4	lin,	26	leg,	HIPPOCRATIS,
	5		24		sævientibus.
	6		3		exercendam.
	11		16		<i>Amideni.</i>
	19		4		ineditos.
	20		6		ægrotatione.
	21		10		sermonibus.
	27		4		<i>Vermicularem,</i>
	—		16		æneis.
	30		3		<i>συνισάμεναι.</i>
	—		19		<i>Πεπονθότας,</i>
	31		3		dejiciendum.
	—		4		excretione.
	—		5		perspicentes.
	—		21		pronitatemque.
	—		22		amittit.
	—		—		Ascarides.
	—		24		decocto.
	—		—		oleum.
	—		26		magnitudine.
	—		27		<i>ſp̄n̄terem.</i> /h
	34		27		<i>βορβόγω.</i>
	36		14		Est autem.